

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2023

Jakub Niebauer

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Eroze svobody médií: srovnání Polska a Slovenska

Bakalářská práce

Autor práce: Jakub Niebauer

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Dr. habil. PhDr. Petra Guasti, M.A., Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. května 2023

Jakub Niebauer

Bibliografický záznam

NIEBAUER, Jakub. *Eroze svobody médií: Srovnání Polska a Slovenska*. Praha, 2023. 45 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Dr. habil. PhDr. Petra Guasti, M.A., Ph.D.

Rozsah práce: 73 805 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá erozí svobody médií ve dvou zemích regionu střední a východní Evropy – Polska a Slovenska. Eroze svobody médií v zemích tohoto regionu je zapříčiněna pohlcením médií, ke kterému dochází prostřednictvím použití různých strategií. Cílem této práce je v obou zemích tyto strategie porovnat pomocí metody párového srovnání. Analýzy jsou zaměřeny na veřejnoprávní média, soukromá média a na bezpečnost novinářů.

Abstract

This bachelor thesis deals with the erosion of the press freedom in two CEE countries – Poland and Slovakia. Erosion of the press freedom in this region is caused by media capture, which takes place through the use of different strategies. The objective of this thesis is to compare those strategies in the two countries using the paired comparison method. The analyses are focused on public media, private media and the safety of journalists.

Klíčová slova

svoboda médií, eroze svobody médií, pohlcení médií, demokracie, demokratická eroze, Polsko, Slovensko

Keywords

press freedom, erosion of the press freedom, media capture, democracy, democratic erosion, Poland, Slovakia

Title/název práce

Erosion of the Press Freedom: Comparing Poland and Slovakia

Eroze svobody médií: srovnání Polska a Slovenska

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Dr. habil. PhDr. Petře Guasti, M.A., Ph.D. jak za rady při psaní této práce, tak za profesionální a vstřícný přístup. Poděkování patří také všem mým blízkým, kteří mi během psaní práce byli oporou.

Obsah

Úvod	2
Stav poznání	4
Význam svobody médií pro demokracii	4
Koncept pohlcení médií	6
Teoretický rámec	9
Veřejnoprávní média	9
Soukromá média	9
Bezpečnost novinářů	11
Metodologie, data a operacionalizace	12
Analýzy	14
Polsko	14
<i>Veřejnoprávní média v Polsku</i>	16
<i>Soukromá média v Polsku</i>	18
<i>Bezpečnost novinářů v Polsku</i>	20
Slovensko	22
<i>Veřejnoprávní média na Slovensku</i>	23
<i>Soukromá média na Slovensku</i>	24
<i>Bezpečnost novinářů na Slovensku</i>	26
Srovnání	28
Závěr	32
Summary	34
Použitá literatura	36
Seznam příloh	45

Úvod

Svoboda médií je nezbytnou podmínkou správného fungování demokratického systému. Nezávislá média plní roli „hlídacího psa demokracie“ – informováním veřejnosti zajišťují vykazatelnost politických představitelů a transparentnost, a tím i chod celého demokratického systému. Z těchto důvodů jsou nezávislá média a novinářská obec často pod útokem illiberálních politických představitelů. To můžeme sledovat hned v několika zemích regionu střední a východní Evropy, kde zejména v souvislosti s nástupem pravicově populistických stran k moci a oslabováním demokratických institucí probíhá také eroze svobody médií. Novinářská obec a redakce čelí stále více překážkám ve svobodném vykonávání své práce a v některých zemích dochází k jejich sledování špionážními systémy. Fenomén eroze svobody médií je v některých evropských zemích tak výrazný, že se Evropská komise rozhodla v září 2022 vydat návrh legislativy *European Media Freedom Act* (EK 2022). Soubor regulací bude mít za cíl chránit pluralitu a nezávislost veřejnoprávních i soukromých médií v Evropské unii. Regulace se mimo jiné budou věnovat využívání sledovacích technologií proti novinářům, nezávislému a přiměřenému financování veřejnoprávních médií a zajištění transparentního a spravedlivého přidělování příjmů ze státní reklamy. V plánu je také větší dohled nad koncentrací médií a založení instituce *European Board for Media Services*, která bude uplatňování zásad podporovat.

V odborné literatuře se v souvislosti s tématem vyskytuje pojem pohlčení médií¹. Tento trend se týká jak médií veřejnoprávních, tak i soukromých. Illiberální politici a zájmové skupiny sahají k nejrůznějším metodám kontroly sdělovacích prostředků. Z veřejnoprávních médií se po politickém ovládnutí mediálních rad stávají nástroje propagandy, ta soukromá zase mohou být odkupována blízkými oligarchy. Vlády však často mohou volit méně viditelné cesty, například privilegování vybraných médií prostřednictvím různých finančních cest (Mungiu-Pippidi 2008: 73–75). Faktorem, který oligarchům v odkupování médií výrazně napomohl, byl odchod západních vlastníků z menších zemí regionu po finanční krizi (Simon 2019). Jelikož má pohlčení tak velké množství forem, k efektivnímu řešení této situace nebude stačit pouze jedna politika (Schiffrin 2018: 1039). Proto je podle autorky důležité další analyzování tohoto jevu.

---

¹ Pohlčení médií (*media capture*) je taková situace, kdy jsou média místo plnění své kontrolní funkce nástrojem politického vlivu (Mungiu-Pippidi 2008: 73).

Cílem této bakalářské práce je pomocí metody párového srovnání stavu svobody médií ve dvou zemích regionu, v Polsku a na Slovensku, identifikovat způsoby pohlcení médií. Práce zodpoví na následující výzkumnou otázku: **Jakými strategiemi dochází k pohlcení médií v Polsku a na Slovensku?** Použitými zdroji jsou kromě literatury také zprávy mezinárodních organizací zabývajících se kvalitou demokracie a svobodou médií. Poznatky z těchto dvou zemí by mohly pomoci blíže určit, na jaké aspekty by se měly iniciativy jako je *European Media Freedom Act* zaměřit. V Polsku, největší zemi regionu, hovoříme o erozi svobody médií a pohlcení médií zejména od roku 2015, kdy moc v zemi převzala pravicově populistická strana Právo a spravedlnost (PiS) Jarosława Kaczyńskiego. Strana od té doby dostala veřejnoprávní média takřka pod svou plnou kontrolu a v rámci „repolonizace“ médií dlouhodobě usiluje o změny ve vlastnictví na mediálním trhu (BTI 2022). Poměrně malý mediální trh naopak představuje Slovensko. Ačkoli se v souvislosti se Slovenskem nemluví o výrazné erozi svobody médií, nezávislost sdělovacích prostředků je omezena hned několika faktory (BTI 2022). Výrazná je koncentrace médií v rukou úzké skupiny oligarchů, z nichž výrazná část má politické vazby (Dragomir 2020: 6). Klíčovým bodem a bezprecedentním otřesem ve vnímání problematiky svobody médií na Slovensku však byla úkladná vražda novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové, ke které v roce 2018 došlo z důvodu investigativní činnosti novináře (Freedom House 2019). Tato událost rozpoutala sérii hlubokých politických změn v zemi.

Práce je členěna do čtyř částí. V první části, věnované stavu poznání, shrnuji dosavadní poznatky z literatury zabývající se problematikou svobody médií a konceptu pohlcení médií. Druhá část, teoretický rámec, se zabývá možnými strategiemi pohlcení médií v rámci veřejnoprávních médií, soukromých médií a ve vztahu s bezpečností novinářů. V třetí části popisuji metodologii, data a operacionalizaci. Čtvrtá část se věnuje analýzám obou vybraných zemí a pátá část jejich srovnání. Na závěr formuluji odpověď na výzkumnou otázku a zasazuji oba zkoumané případy do kontextu existující literatury.

1 Stav poznání

1.1 Význam svobody médií pro demokracii

Svoboda médií neodmyslitelně patří k fungujícímu demokratickému vládnutí. Média jsou často označována za „čtvrtou moc“ či „hlídacího psa demokracie“. Tento jejich význam spočívá v tom, že informováním veřejnosti o politických představitelích zajišťují jejich vykazatelnost, čímž doplňují systém brzd a protivah zabraňující zneužití moci (Voltmer 2010: 140). Média se řadí společně s občanskou společností mezi aktory diagonální vykazatelnosti (*diagonal accountability*) (Lührmann et al. 2020: 812–815), tím se odlišují od zbylých dvou typů: vertikální vykazatelnosti (*vertical accountability*), která je zprostředkovávána zejména volbami, a vykazatelnosti horizontální (*horizontal accountability*) zajišťované formálními státními institucemi zákonodárné a soudní moci. Funkcí médií je také nastolování agendy (*agenda setting*), čili vnášení témat do veřejného prostoru a zvyšování povědomí veřejnosti o těchto tématech (Norris a Odugbemi 2010: 17–18). Média rozhodují i o tom, které informace budou prezentovány a jaká jim bude přisouzena důležitost (tamtéž: 18–19). Tato funkce se nazývá *gatekeeping*. Kromě toho mají média funkci veřejného fóra, v němž jsou vyváženě prezentovány názory reflektující diverzitu společnosti s celou škálou v ní vyskytujících se aktorů, skupin a zájmů (Dragomir 2010: 259–261). Toto je důležitá funkce především v rámci volebních kampaní, kde se klade důraz na rovné zacházení se stranami a kandidáty.

Eroze svobody médií je neodmyslitelně spojena s procesem demokratické eroze. Příkladem jsou státy regionu střední a východní Evropy, jejichž média zaznamenala po pádu komunismu podobné změny. Jednak se státní média transformovala na média veřejné služby a jednak došlo ke vzniku soukromého mediálního sektoru (Dragomir 2010: 246–247). Jak však upozorňují Surowiec a Štětka (2020: 5–6), některé systematické problémy těchto mediálních krajín zůstaly nevyřešené, také nenastala změna společenského vnímání médií jako veřejně prospěšných institucí, což by vyvažovalo illiberální trendy v politice. Zároveň došlo po globální ekonomické krizi a vzestupem internetu k odlivu zahraničních mediálních vlastníků z regionu (Štětka 2015: 88). S erozí demokracie se pojí pojmy illiberalismus a illiberální demokracie, zejména od nástupu Viktora Orbána k moci v Maďarsku (Surowiec a Štětka: 1). Viktor Orbán jako prominentní představitel tohoto směru mluví o prosazování nacionalismu místo liberalismu jako hlavní státní ideologii, což je v praxi spojeno s útoky na demokratické instituce včetně médií. Při výrazném zkreslení

informací podávaných společností mohou média pomáhat illiberálním silám v udržení moci a tím se země ocitá v jakémisi „bludném kruhu“ (Bátorfy a Urbán 2020: 62). Jak poukazuje na základě dat institutu V-Dem Musgrave (2021: 5), eroze svobody médií velmi často předznamenává erozi svobodného a férového volebního procesu, což se ukázalo na příklad změn ve vlastnictví na ruském mediálním trhu po převzetí moci Vladimírem Putinem a následném vybudování autokratického režimu. Proto je eroze svobody alarmujícím znakem celkového odklonu od demokracie.

K podryvání institucí zajišťujících vykazatelnost, jako jsou nezávislá média a justice, dochází v rámci procesu posilování exekutivy (*executive aggrandizement*) (Bermeo 2016: 10–11). Jedná se o postupný proces, kdy v rámci vykonávání demokratického mandátu dochází k rozkládání institucí vyvažujících a kontrolujících exekutivu. Tento proces ilustruje Bermeo mimo jiné na příkladu Turecka, kde byla po převzetí moci stranou AKP Recep Tayyipa Erdoğanova schválena celá řada zákonů, která umožňovala mimo jiné kriminalizaci novinářů za poskytování informací o vybraných tématech, větší kontrolu nad obsahem internetu či změny ve způsobu jmenování soudců ústavního soudu, ke kterým došlo roku 2010 cestou celostátního referenda.

Jako jeden z důležitých ukazatelů kvality demokracie stav svobody médií celosvětově sleduje několik organizací měřících kvalitu demokracie. Významnou neziskovou a mezinárodní organizací podporující svobodu, pluralismus a nezávislost médií jsou Reportéři bez hranic (RSF). Organizace každoročně sestavuje žebříček svobody tisku *World Press Freedom Index*², který státy rozděluje do pěti kategorií podle skóre pomocí pěti evaluačních kritérií (RSF 2022). Svobodu médií také ve svých každoročně vydávaných zprávách o kvalitě demokracie zohledňuje americká organizace Freedom House, zejména *Nations in Transit*³ se zaměřují na stav kvality demokracie v regionu od střední Evropy po střední Asii (Freedom House 2022). Institut Varieties of Democracy (V-Dem), který poskytuje největší dataset monitorující stav demokracie obsahující téměř 450 indikátorů (Musgrave 2021: 3), svobodu médií vyhodnocuje v rámci vícero proměnných (V-Dem 2022: 4).

---

² World Press Freedom Index: <https://rsf.org/en/index>

³ Nations in Transit: <https://freedomhouse.org/countries/nations-transit/scores>

1.2 Koncept pohlčení médií

Pojem pohlčení médií se v posledních letech stále častěji objevuje jak v odborné literatuře, tak v médiích. Jeho počátky jsou spojeny s ekonomickou literaturou. Ekonom George Stigler, jako *regulatory capture* v článku *Theory of Economic Regulation* označuje stav, kdy je kontrolní orgán natolik svázán s těmi, které má kontrolovat, že tuto funkci není schopen plnit (Schiffrin 2018: 1034).

V souvislosti s médií se tomuto fenoménu, konkrétně jeho vztahu k vykazatelnosti politiků, věnovali Timothy Besley a Andrea Prat (2006) v článku *Handcuffs for the grabbing hand?: media capture and government accountability*. Upozorňují v něm na fakt, že význam regulace mediálního vlastnictví přesahuje význam běžné regulace vlastnictví – nespočívá pouze v regulaci vlastnictví samotné, ale také v jeho následcích na možnost kontroly moci (Besley a Prat 2006: 732–733). Autoři také upozorňují, že formální záruky svobody médií zakotvené v zákonech nezaručují, že nebude docházet k politickým zásahům. Důležité pro ochranu před pohlčením jsou zejména mediální pluralismus a nezávislé vlastnictví médií (tamtéž: 721). Dále autoři potvrzují, že větší míra pohlčení médií redukuje střídání politiků u moci.

Ve sféře ekonomické literatury je dobře popsána souvislost pohlčených médií a koncentrace majetku. Corneo (2006: 48) zdůrazňuje negativní důsledky pohlčených médií na proces demokratického rozhodování a uvádí, že při vyšší koncentraci majetku dochází k podkopávání jejich objektivity a usnadňuje se v nich korupci. Je to proto, že jejich mecenáši mají větší motivaci manipulovat elektorátem. Dále dodává, že neobjektivita médií se vyskytne spíše v polarizované společnosti, skupiny s extrémními názory mají častěji motivaci zasahovat do způsobu informování médií. Petrova (2006) popisuje vztah mezi ekonomickou nerovností a pohlčením médií především v kontextu vytváření politik. Konkrétně uvádí, že větší ekonomické nerovnosti vedou k větší míře pohlčení médií a tím i k menší svobodě médií. To proto, že v takové společnosti je větší zájem o přerozdělování mezi širokou společností (Petrova 2006: 205) a tím pádem mají ekonomické elity větší motivaci ovlivnit veřejné mínění ve svůj prospěch. Toto platí však více pro demokratické režimy, kde má názor běžného voliče mnohem větší vliv na vytváření politik než v autokraciích. Zde elity nemají takovou motivaci veřejné mínění utvářet a volí jiné metody prosazování svých zájmů.

V odborné literatuře často citovanou definici zformulovala rumunská politoložka Alina Mungiu-Pippidi v článku *How Media and Politics Shape Each Other in the New Europe*. Pohlčení médií zde popsala jako „stav, kdy média ztrácí autonomii a nemohou plně vykonávat svou funkci, protože jsou využívány k hájení zájmů, ať už zájmů vlády, či jiné skupiny“ (2008: 73, přeloženo autorem práce). Pohlčení médií jmenuje jako jednu z drah, na které se vydala média v zemích postkomunistického prostoru v rámci transformace (tamtéž: 72–73). Dalšími možnostmi jsou podle Mungiu-Pippidi jednak kompetitivní a pluralistický model, a jednak úplný návrat k cenzuře. Upozorňuje, že média jsou pohlčena nejen vládami, ale i jinými aktory. Pojem úzce svázala s korupcí a také s pojmem pohlčení státu (*state capture*), který označuje pohlčení jiných státních institucí. Pohlčenou mediální krajinu charakterizuje koncentrovaným a netransparentním vlastnictvím médií, jejich kontrolováním politickými aktéry, provázáním s politickými elitami a pronikáním tajných služeb. Pohlčení médií narušuje jejich hlavní roli v demokratickém systému, kterou je informování veřejnosti. Místo toho média slouží ke zprostředkovávání vlivu a manipulování informacemi.

Stiglitz (2017: 11–14) navrhl čtyři kategorie pohlčení médií: prostřednictvím vlastnictví médií, prostřednictvím finančních stimulů, cenzuru (včetně autocenzury) a kognitivní pohlčení (*cognitive capture*), které odráží postoj autora v obsahu a které je sice nevyhnutelné, ale stejně erozivní jako jiné formy.

Vliv příchodu digitálních médií na pohlčení médií se věnuje např. Schiffrin (2021: 7–8). Uvádí, že v rozporu s prvotními očekáváními v literatuře, že internet média od pohlčení osvobodí, měl tento proces úplně opačný efekt. Schiffrin tímto vyvrací argument, že jestliže bude větší přístup veřejnosti k médiím, zvýší se konkurence a tím i kvalita informování. Upozorňuje na to, že naopak kvůli přesunu příjmů z reklam do digitální sféry jejich hodnota klesla, z čehož profitovalo spíše méně kvalitní zpravodajství. Zároveň většina médií přestala být výdělečná a motivace ke koupi mediálních společností se změnila – přestalo jít o výdělek, ale o prosazování politické agendy.

Dosavadní literatura se zaměřuje převážně na teoretické vymezení tohoto konceptu a na jeho vysvětlení – nejdříve v rámci ekonomie a poté i v rámci jeho vztahu k vykazatelnosti a svobodě médií. Nastíněny jsou také pohnutky politiků média ovládnout – zpravidla jde o snahu omezit kontrolu jimi reprezentované moci. Méně literatury však popisuje průběh

tohoto jevu a strategie, prostřednictvím kterých k tomuto jevu dochází, a také obranné mechanismy, na které tyto strategie naráží.

2 Teoretický rámec

2.1 Veřejnoprávní média

Veřejnoprávní média mají v mediálních systémech velmi důležitou roli a zároveň jsou vůči politickému ovládnutí velmi zranitelná. O tom rozhoduje hned několik faktorů. Zaprvé, ačkoliv jsou tato média teoreticky na státu nezávislá, jejich kontrolní orgány se často stávají předmětem politizace (Dragomir 2010: 251). Jestliže jsou členové těchto kontrolních orgánů voleni přímo parlamentem a o zvyšuje u těchto médií pravděpodobnost, že kontrolní rady budou osazeny lidmi blízkými politickým elitám a tato média budou na státních strukturách závislá, což je scénář, který lze pozorovat v mnoha zemích střední a východní Evropy. Druhým velmi důležitým aspektem, který určuje míru závislosti veřejnoprávních médií na vládě, je způsob jejich financování (tamtéž: 253). Většina těchto médií má způsobů financování vícero – nejčastěji se jedná o koncesionářské poplatky, komerční zisky a financování ze státního rozpočtu. Nejproblematictější z nich je podle autora financování ze státního rozpočtu, které zvyšuje závislost médií na politicích a často vede k autocenzuře a menší schopnosti kritizovat vládu.

Jako příklad pohlcení veřejnoprávních médií lze popsat Maďarsko, kde po nástupu Viktora Orbána k moci v roce 2010 došlo k vytvoření nového regulačního orgánu, jehož členové byli voleni parlamentem, kde měla strana většinu (Bajomi-Lázár 2013: 70). V rámci téhož zákona byla spojena všechna tři veřejnoprávní média – televize, rozhlas a tisková kancelář – do jednoho holdingu s názvem MTVA. Tato zdánlivě nevýznamná úprava umožnila v médiích personální čistku s cílem propustit kritické novináře.

2.2 Soukromá média

U soukromých médií jsou častou strategií změny v jejich vlastnictví. Ačkoliv existuje mediální pluralita, velká část majitelů médií je propojena s jinými podnikatelskými zájmy nebo se zájmy politickými (Mungiu-Pippidi 2013: 35). Jelikož jsou přechody mezi těmito sférami možné, hranice mezi politikou, médii a podnikání často chybí. Tento jev byl v regionu střední a východní Evropy posílen zejména ekonomickou krizí a rozvojem internetu, kdy došlo v regionu k odlivu zahraničních vlastníků (Simon 2019). Do vlastnických struktur médií se tak dostali domácí oligarchové navázaní na politické strany či na zájmové skupiny, nebo samotní politici (Dragomir 2019: 5). V České republice například aktivní politik a bývalý premiér země Andrej Babiš vlastní skupinu MAFRA,

kteřá sdružuje jak přední tištěná média (*Metro, Mladá fronta Dnes, Lidové noviny*) s 2,4 milionu čtenářů, tak významná online média (*iDNES.cz, Lidovky.cz*) s 3,4 milionu denních uživatelů (BTI 2022; Guasti 2020). V Polsku v roce 2020 koupila státní ropná společnost PKN Orlen vydavatelství Polska Press, které zahrnuje 140 titulů regionálního tisku a 500 webových portálů, a síť kiosků *Ruch* (BTI 2022). V Maďarsku od roku 2010, kdy nastoupil k moci Viktor Orbán, proběhlo takovýchto změn ve vlastnických strukturách médií mnoho. Například Orbánovi blízký oligarcha Lőrinc Mészáros vlastní několik radiových stanic, televizi a mnoho tištěných titulů (Dragomir 2019: 15). V roce 2018 se okolo 470 vládě blízkých médií spojilo do jedné nadace s názvem KESMA (Freedom House 2022). O „organizaci“ médií mluvil také rakouský politik Heinz-Christian Strache ve videu, které stálo za rozpadem koaliční vlády Kurzovy Rakouské lidové strany (ÖVP) a Svobodné strany Rakouska (FPÖ) v roce 2019 (Sehl et al. 2022: 11). Skandál se jednal mimo jiné plánů předsedy FPÖ Stracheho odkoupit prostřednictvím ruských oligarchů bulvární deník *Kronen Zeitung* (ORF 2020). V Turecku zase Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) prezidenta Erdoğana vytvářela vlastní soukromá média, jejichž mecenáři byli napojeni na stranu AKP a již byli na Erdoğanovi závislí (Coşkun 2020).

Jestliže vlády nechtějí přímo kontrolovat média, mohou se k jejich pohlcení přičinit jinými, méně viditelnými způsoby (Mungiu-Pippidi 2008: 73). Mezi tyto způsoby patří státní subvence, finanční pomoc při zadlužení, upřednostňování prostřednictvím nerovného přerozdělování státní inzerce či daňové úlevy pro mediální vlastníky. Tyto výhody média dostanou výměnou to, že budou vládě příznivě nakloněna. Jak popisují Bátorfy a Urbán (2020), právě rozdělování státní inzerce sehrála při procesu eroze svobody médií v Maďarsku od roku 2010 významnou roli. Od nástupu strany Fidesz Viktora Orbána k moci docházelo soustavně ke zvýhodňování médií, které měly vazby na vládu. V oblasti celostátních deníků stojí za pozornost například výrazný pokles příjmů z reklamy k této vládě kritickému deníku *Népszabadság*, který zaznamenal pokles po nástupu Orbána k moci v roce 2010. Naopak v té době Orbánovi nakloněnému deníku *Magyar Nemzet* příjmy od té doby prudce vzrostly. Pokles zaznamenaly od roku 2015, kdy propukl spor mezi Orbánem a majitelem deníku Lajosem Simicskou, v důsledku čehož začal deník otevřeně kritizovat vládu (*Süddeutsche Zeitung* 2015). Nakonec z trhu oba tyto deníky zmizely, *Népszabadság* v roce 2016 a *Magyar Nemzet* v roce 2018 (Bátorfy a Urbán 2020). V roce 2015 vznikl vládě nakloněný deník *Magyar Idők*, který z těchto financí profitoval v obrovské míře. Podobné schéma jako u tisku lze pozorovat u dvou významných online

portálů, *Origo* a *Index*, stejně u dvou významných maďarských komerčních televizí, *TV2* a *RTL Klub*. Z rozdělení příjmů ze státní reklamy profitovala *TV2* v maďarském vlastnictví významně více než *RTL Klub* se zahraničním vlastníkem, přestože měly oba kanály přibližně podobně vysokou sledovanost. V Rakousku byl z manipulace médií pomocí zadávání státní reklamy obviněn bývalý kancléř Sebastian Kurz, který v roce 2021 čelil vícero podezřením z korupce (Deutschlandfunk 2021). Mimo jiné měl Kurz a jeho okolí v letech 2016 a 2017 platit za podávání pozitivně laděných zpráv a falšovaných průzkumů mediálnímu domu Wolfganga Fellnera, pod který patří například bulvární deník *Österreich*.

2.3 Bezpečnost novinářů

Novináři často čelí kvůli vykonávání své práce útokům ze strany politických představitelů. Ve snaze zdiskreditovat jejich kritiku a investigativní činnost politici odmítají odpovědět na otázky médií či se přímo dopouštějí slovních útoků na konkrétní novináře či média. Často je nenávistný přístup k médiím součástí jejich rétoriky či volebních kampaní. U těchto útoků však zastrasování novinářů často nekončí. Jak zohledňuje například institut *V-Dem*, novináři jsou zatýkáni a vězněni, vyústěním může být i fyzické násilí či dokonce vraždy (Musgrave 2021: 21). Příkladem je vražda slovenského investigativního novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové, ke které došlo v únoru 2018 z důvodu investigativní činnosti novináře (Freedom House 2019). Kuciak tehdy pracoval nad odkrytím sítě spojení italské mafie s nejvyššími představiteli vládní strany *Smer* včetně premiéra Roberta Fica. Po události byl Fico kritizován za vytváření nepřátelské atmosféry vůči novinářům a vražda měla za následek rozsáhlou mobilizaci občanské společnosti a vládní krizi. Také na Maltě došlo byla v roce 2017 zavražděna investigativní novinářka Daphne Caruana Galizia, která informovala o kauze *Panama Papers* (Garside 2017). Fenomémem, který v poslední době získává čím dál větší pozornost, jakkoli není fenoménem novým, je odposlouchávání novinářů (Balogová 2021). Například došlo ke zneužívání antiteroristického odposlouchávacího spywaru *Pegasus* k odposlouchávání novinářů v různých zemích po celém světě (RSF 2021). Další metodou zastrasování novinářů, ale i jiných osob aktivních ve veřejném prostoru, jsou strategické žaloby proti účasti veřejnosti (*strategic lawsuits against public participation*, *SLAPP*). Tyto žaloby mají za cíl zabránit participaci veřejně angažovaných občanů, jako jsou novináři či obránci lidských práv (EK 2022).

3 Metodologie, data a operacionalizace

Tato bakalářská práce zkoumá vývoj svobody médií v Polsku a na Slovensku mezi lety 2015 a 2022 pomocí analýz tří ukazatelů: politický vliv na veřejnoprávní média, podoba soukromého mediálního trhu a bezpečnost novinářů. Výzkumnou metodou této práce bude metoda párového srovnání. Tato metoda umožňuje poměrně detailní analýzu dvou zkoumaných případů, kterou v případě většího počtu případů provést nelze (Tarrow 2010: 243–244). Oproti single-case study má tu výhodu, že umožňuje, byť v omezené míře, srovnání vlivu jednotlivých proměnných na výsledky a vyvodit z nich obecnější poznatky. Práce odpovídá na výzkumnou otázku: **Jakými strategiemi dochází k pohlcení médií v Polsku a na Slovensku?** Otázka je laděna deskriptivně, cílem práce je popis tohoto jevu v obou zemích a srovnání, které by mělo také blíže objasnit, za jakých okolností se ta či ona podoba pohlcení médií v daných zemích prosadila. V rámci celého mediálního systému země můžeme rozlišit u pohlcení médií buď míru nízkou, v níž se vyskytují jen nevýrazné zásahy do svobody médií, míru střední, která naznačuje významné zásahy do kontrolní role médií, a míru vysokou, která označuje de facto informační monopol, v kterém je vykazatelnost politiků prostřednictvím médií těžko realizovatelná. Hlavní druhy strategií budu identifikovat tři: strategie politické, spočívající v přímé politické kontrole médií, strategie finanční, tedy manipulace médii finančními způsoby či změnami ve vlastnické struktuře, a zastrasování novinářů, které nabírá různé formy od verbálních útoků na novináře přes strategické žaloby až po použití násilí.

Při volbě případů jsem použil metodou *most-different systems design*. Na rozdíl od druhé Millovy výzkumné metody, *most-similar systems design*, se tato metoda zaměřuje na odlišnosti případů (Tarrow 2010: 233–235). Mezi zvolenými zeměmi regionu střední a východní Evropy lze rozdílností najít vícero. První je velmi rozdílná velikost – Polsko je jako největší země regionu také největším mediálním trhem, zatímco Slovensko jako nejmenší zemi V4 řadíme k nejmenším zemím regionu. Také v zemích rozlišujeme dvě rozdílné situace, co se týče zkoumané problematiky – v Polsku, podobně jako v Maďarsku, mluvíme v posledních letech o výrazné erozi demokracie spojené s erozí svobody médií, zatímco na Slovensku jsou demokratické instituce včetně svobodných médií považovány spíše za rezilientní, podobně jako v případě Česka (Guasti 2021: 99). Fenomén pohlcení médií se však žádné ze zemí regionu nevyhýbá a otázka svobody médií a jejího ohrožení je v zemích aktuální.

Základními zdroji používanými při zpracování práce jsou každoroční zprávy organizace Freedom House, konkrétně *Nations in Transit*, které míru svobody médií společně s 6 dalšími indikátory používají k rozdělení zemí na 5 typů režimů: konsolidované demokracie, polokonsolidované demokracie, hybridní režimy, polokonsolidované autoritářské režimy a konsolidované autoritářské režimy⁴. Z datasetu *V-Dem*, který obsahuje proměnné pro daný stát a daný rok v hodnotě 0–4⁵, použiji dvě proměnné: vládní snahy o cenzuru médií a zastrašování novinářů. *BTI Transformation Index* stav svobody médií v dané zemi popisuje v sekci věnované politické participaci a používá škálu od 1 do 10⁶. V případě analýzy veřejnoprávních médií použiji také zákonné úpravy veřejnoprávních médií v obou zkoumaných zemích. Pro doplnění budu čerpat ze zpráv z médií. Ve všech případech se jedná o data z časového rozmezí mezi lety 2015–2022.

---

⁴ Metodologie – Nations in Transit: <https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology>

⁵ Metodologie – V-Dem: https://www.v-dem.net/documents/26/methodology_v13.pdf

⁶ Metodologie – BTI Transformation Index: https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/codebooks/BTI2022_Codebook.pdf

4 Analýzy

4.1 Polsko

Podle článku 10 polské ústavy⁷ je politický systém Polské republiky tvořen třemi větvemi státní moci. Moc zákonodárnou tvoří Sejm a Senát, moc výkonnou představují prezident a Rada ministrů, moc soudní tvoří soudy a tribunály. Jak uvádí článek 188, rolí Ústavního soudu je zejména posuzování souladu zákonných norem s ústavou, úlohou Nejvyššího soudu je podle článků 101 a 125 potvrzování platnosti voleb a referend. V souladu s článkem 118 náleží zákonodárná iniciativa poslancům, Senátu, prezidentu republiky a také skupině nejméně 100 000 obyvatel s právem volit do Sejmu. Legislativní proces probíhá podle článků 119–122; návrhy zákona jsou nejdříve předloženy Sejmu, který se návrhem zabývá v rámci tří čtení. Ke přijetí zákona potřeba souhlas prosté většiny za účasti minimálně poloviny všech poslanců na hlasování. Při přijetí je návrh předložen Senátu, který může zákon schválit, přijmout pozměňovací návrhy, nebo zákon vrátit Sejmu. Sejm může senátní veto přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců. Poté návrh zákona putuje k prezidentovi, který má možnost zákon podepsat, nechat rozhodnout o jeho ústavnosti Ústavní soud, nebo jej vrátit Sejmu, přičemž k přehlasování prezidentského veta je v takovém případě potřeba třípětinová většina hlasů přítomných poslanců.

Klíčovým aktérem na současné polské politické scéně je strana Právo a spravedlnost (Prawo i Sprawiedliwość, PiS), která s dvěma menšími stranami disponuje v rámci koalice s názvem Sjednocená pravice (Zjednoczona Prawica) většinou v Sejmu a mezi lety 2015 a 2019 měla zároveň většinu v Senátu. Předsedou PiSu je Jarosław Kaczyński, který je dnes nezpochybnitelným lídrem strany (Dobek-Ostrowska 2019: 128–129). Z vládních funkcí ale vykonával pouze funkci vicepremiéra mezi říjnem 2020 a červnem 2022 (TVN24 2022). Premiérem je Mateusz Morawiecki, mezi lety 2015 a 2017 tuto funkci vykonávala Beata Szydło. Blízkým spojencem PiSu je prezident republiky Andrzej Duda, který do úřadu poprvé nastoupil v roce 2015 a byl znovuzvolen v roce 2020 (Prezident Polské republiky 2021). Právo a spravedlnost na jednu stranu zastává neokonzervativní a křesťanské hodnoty, na druhou stranu prosazuje zásady ekonomického intervencionismu a sociální solidarity (Dobek-Ostrowska 2019: 129). Nejvýznamnější opoziční stranou je Občanská platforma (Platforma Obywatelska, PO), která je stranou vycházející zejména

---

⁷ Ústava Polské republiky: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konstytucja-rzeczypospolitej-polskiej-16798613>

z liberálního křídla Solidarity (Dobek-Ostrowska 2019: 135) a která vládla mezi lety 2007 a 2015 v koalici s Polskou stranou lidovou (Polskie Stronnictwo Ludowe, PSL), nejdříve s premiérem Donaldem Tuskem, který je považován v současnosti nejvýznamnějšího představitele, a mezi lety 2014 a 2015 pod vedením Ewy Kopacz. Od roku 2019 je strana vůdčí silou Občanské koalice (Koalicja Obywatelska, KO), která vznikla před volbami do Evropského parlamentu s cílem porazit v nich PiS (Newsweek 2019).

Svobodu tisku a jiných hromadných sdělovacích prostředků garantuje článek 14 polské ústavy. Článek 54 garantuje svobodu vyjádření názorů a získávání a šíření informací. Zároveň je tímto článkem zakázána preventivní cenzura a koncese tisku. Orgánem zakotveným v článku 213 ústavy sloužícím k ochraně svobody slova, práva na informace a veřejného zájmu v rozhlase a televizi je Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, KRRiT). Dva jeho členové jsou podle článku 214 ústavy povoláváni Sejmem, jeden člen Senátem a dva členi prezidentem republiky na šestileté období. KRRiT měl mimo jiné oprávnění jmenovat členy dozorčích rad veřejnoprávních médií, v roce 2016 byl však pro tento účel vytvořen nový orgán, Rada národních médií (Rada Mediów Narodowych, RMN) (Freedom House 2017). Veřejnoprávními médii jsou *Polská televize (Telewizja Polska, TVP)* a *Polský rozhlas (Polskie Radio, PR)*⁸, k tomu existuje *Polská tisková kancelář (Polska Agencja Prasowa, PAP)*⁹.

Vztah strany Právo a spravedlnost k médiím určuje zejména vize předsedy Jarosława Kaczyńskiego, který média rozděluje na přátelská a nepřátelská (Dobek-Ostrowska 2019: 128–129). Kaczyński hovoří o většině médií jako o součásti systému, se kterým on sám a jeho strana bojuje. Za nepřátelská je považováno mnoho významných médií – významné komerční televizní stanice skupiny TVN patřící americké skupině Warner Bros. Discovery, k níž patří i zpravodajská televize TVN24, dále se jedná o dvě největší rozhlasové stanice RMF FM a Radio Zet, významný levicový společensko-politický deník *Gazeta Wyborcza* a týdeníky s liberálním zaměřením jako jsou *Polityka* a *Newsweek Polska*. Mezi spřátelená média pak řadí PiS především deník *Gazeta Polska Codziennie*, týdeníky *Gazeta Polska*, *Do Rzeczy* a *Sieci*, stejně jako skupinu médií vlastněnou katolickým knězem Tadeuszem Rydzykem, tedy *Radio Maryja*, *TV Trwam* a *Nasz Dziennik*, které mají katolicko-národní

---

⁸ Článek 26 Zákona o rozhlasovém a televizním vysílání: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/radiofonia-i-telewizja-16795082>

⁹ Zákon o Polské tiskové kanceláři: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/polska-agencja-prasowa-16798817>

charakter a sdružují konzervativně smýšlející a loajální voliče. Od roku 2016 do této skupiny náleží také média veřejnoprávní. Dříve se mezi tato média řadil také významný ekonomicko-právní deník *Rzeczpospolita*, který je však od roku 2012 nestranný.

4.1.1 Veřejnoprávní média v Polsku

Hned dva měsíce po parlamentních volbách v roce 2015, v kterých PiS získalo většinu v obou komorách, byla zahájena restrukturalizace veřejnoprávních médií na „národní kulturní instituce“ Tato změna byla představiteli vládní většiny vysvětlována tím, že do té doby média stranila předchozím vládám (Freedom House 2016). Prvním krokem byla změna Zákona o rozhlasovém a televizním vysílání¹⁰, která byla přijata Sejmem 30. prosince 2015. Tato změna odebrala KRRiT právo jmenovat členy dozorčích rad veřejnoprávních médií a tyto pravomoci byly dočasně předány jednomu z ministrů. Zároveň touto novelizací zanikly všechny mandáty dosavadních členů dozorčích rad. V roce 2016 byl pak založen nový kontrolní orgán, kterému byly tyto pravomoci uděleny. Nově založená Rada národních médií (Rada Mediów Narodowych, RMN) může od té doby podle článků 27 a 28 jmenovat a odvolávat generálního ředitele a členy dozorčích rad. RMN je pětičlenná, přičemž podle článku 3 Zákona o Radě národních médií¹¹ tři členy vybírá Sejm a zbylé dva členy prezident. Ačkoliv jsou v souladu s článkem 6 tyto dva členové navrhováni opozičními stranami, toto rozložení stále znamená, že strana, která disponuje většinou v Sejmu, nominuje automaticky většinu členů v této radě. Jak vyplývá z článku 5, tyto funkce mohou zastávat i například poslanci. V prvním složení RMN tak figurovala trojice poslanců PiSu (Wirtualne Media 2016). Touto novou institucí došlo k novému obsazení dozorčích rad veřejnoprávních médií a jmenování nového generálního ředitele TVP Jacka Kurského, bývalého poslance PiSu (Freedom House 2017). Změny ve vedení se promítaly i do složení redakce – mnoho novinářů bylo propuštěno, velká část opustila televizi dobrovolně (Freedom House 2017). Podobně situace vypadala také v případě PR. Na postu byl Kurski až do září 2022, kdy byl dozorčí radou z pozice náhle odvolán a byl zvolen jeho nástupce Mateusz Matyszkowicz (Polsat News 2022).

Změny v dozorčích radách veřejnoprávních médií a personální čistky postupně umožnily přeměnu těchto médií v nástroj vládní propagandy. Veřejnoprávní média se od té doby

---

¹⁰ Zákon o rozhlasovém a televizním vysílání: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/radiofonia-i-telewizja-16795082>

¹¹ Zákon o Radě národních médií: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/rada-mediow-narodowych-18319797>

vyznačují nevyváženým zpravodajstvím, které promlouvá pouze k elektorátu PiSu a vytváří pozitivní obraz strany (Freedom House 2020). Dokladem byly podle Freedom House například neúměrné podíly vysílacího času věnované představitelům vládních a opozičních stran – například už v prvních dvou čtvrtletích roku 2016 vládní straně náleželo 52, respektive 59 %, zatímco PO pouze 23, respektive 16 % (Freedom House 2017). Televize se účastní také očerňování nevládních organizací a představitelů občanské společnosti, například demonstrantů proti reformě soudnictví. Očerňování jsou také opoziční komunální politici – například starosta Varšavy, starosta Poznaně nebo starosta Gdaňsku Adam Pawłowicz, který zemřel v lednu 2019 poté, co byl pobodán útočníkem na charitativní akci (Freedom House 2020). Před parlamentními volbami v roce 2019 televize odmítla odvysílat k vládě kritický spot, což vysvětlila mimo jiné neshodami s programovou strategií televize (Wirtualne Media 2019). Tři dny před těmito volbami televize odvysílala v hlavním vysílacím čase dokumentární film „Inwazja“, který představoval polské LGBTQ+ organizace jako nebezpečí pro zemi a měl odkrývat jejich kulisy (Ambroziak 2022). V roce 2022 televize prohrála soudní řízení s jednou z těchto organizací a byla jí uložena peněžní pokuta, povinnost odvysílat omluvu za poškození dobrého jména organizace a zároveň soud kvůli negativním společenským důsledkům materiálu zakázal jakékoliv jeho šíření. Televize také prohrála dvě soudní řízení se stranou Konfederacja, kterou opomíjela ve zveřejňování průzkumu volební podpory (Freedom House 2020). V roce 2020 zase došlo na jedné ze stanic PR k ocenzurování žebříčku, na kterém první místo obsadila píseň kritizující Jarosława Kaczyńského (Freedom House 2021). Během prezidentské kampaně v tomtéž roce informovala veřejnoprávní televize v prospěch kandidáta PiSu Andreje Dudy, který se ve 2. kole volby utkal s opozičním kandidátem a starostou Varšavy Rafałem Trzaskowským (Freedom House 2021). Polarizace mediální scény vynikla absencí televizního duelu mezi oběma kandidáty. Trzaskowski se nechtěl zúčastnit debaty v TVP, Duda zase odmítl účast na debatě organizované televizí TVN a webovými portály *Onet* a *Wirtualna Polska* (Gazeta Wyborcza 2020). V důsledku toho proběhly pouze dvě oddělené akce na rozdílných místech – debata Rafała Trzaskowského s novináři vícero médií a debata TVP pouze s Andrzejem Dudou.

Veřejnoprávní média, obzvláště televize TVP, jsou financována v posledních letech čím dál větším dílem přímo ze státního rozpočtu. K tomu dochází prostřednictvím náhrad, které mají vykompenzovat uniklé příjmy médií z koncesionářských poplatků (Mikołajewska

2021). Od placení těchto poplatků je totiž osvobozeno minimálně 3,7 milionu lidí náležících do určitých společenských či věkových skupin (Gąbka 2023). Velká část obyvatel, kteří tuto povinnost mají, ji navíc neplní, koncesionářské poplatky platí asi jen třetina z nich. Pro zajištění financování veřejnoprávních médií proto v posledních letech plynou z rozpočtu čím dál vyšší prostředky, z nichž je většina udělena veřejnoprávní televizi. V roce 2017 byla veřejnoprávní televizi poskytnuta vládní půjčka ve výši 800 milionů zlotých (Freedom House 2018). Ve stejném roce byla televizi udělena finanční náhrada ve výši 860 milionů zlotých. Postupně se tyto kompenzace pro veřejnoprávní média staly každoroční součástí státního rozpočtu a v roce 2023 jejich výše jen pro veřejnoprávní televizi dosáhla rekordních 2,35 miliardy zlotých (Wirtualne Media 2023).

4.1.2 Soukromá média v Polsku

V roce 2015 se polský mediální trh vyznačoval koncentrovaností a vysokým podílem zahraničních vlastníků. V případě regionálních médií šlo dokonce téměř hovořit o monopolu společnosti *Polska Press*, která tehdy vlastnila 21 z 26 regionálních titulů (Freedom House 2016). Na tento fakt dlouhodobě PiS upozorňovalo a kladlo si za cíl v oblasti soukromých médií dosáhnout tzv. „dekoncentrace“ a „repolonizace“ médií. Polska se také dotkl problém s příjmy médií z reklam kvůli masovému přechodu reklamy do digitální sféry (Freedom House 2018). Finanční problémy médií byly prohloubeny pandemií koronaviru (Freedom House 2021).

První konkrétní krok směřující k „repolonizaci“ médií proběhl v roce 2020 oznámením odkoupení skupiny *Polska Press* státní petrochemickou firmou PKN Orlen od německého vlastníka *Verlagsgruppe Passau* (Freedom House 2021). Toto znamenalo přelom ve vlastnictví v regionálním tisku – 20 z 24 regionálních deníků se ocitlo v rukou státního koncernu. Ke skupině také náleží 150 regionálních týdeníků a weby se sedmnáctimilionovým dosahem (Freedom House 2021). PKN Orlen mimo to zakoupil síť trafik *Ruch*.

V únoru 2021 oznámil premiér Morawiecki plánované zavedení progresivní daně z reklamy, která měla za cíl donutit nadnárodní digitální společnosti k placení daní v Polsku (Freedom House 2022). Zvýšení daně by se týkalo mimo jiné televizních a rozhlasových vysílatelů, vydavatelů, kin a společností provozujících outdoorové reklamy. Krok byl kritizován jako snaha zkrátit příjmy médií natolik, aby musela hledat nové

vlastníky v Polsku. Reakcí na plánovanou změnu byl 20. února 2021 protest s názvem „Media bez vyboru“, kdy 40 soukromých mediálních společností na 24 hodin zastavilo všechny své služby a publikovalo pouze upozornění na chystanou legislativu. Připravovaná změna narazila také na odpor menší koaliční strany Porozumienie a bylo od ní nakonec upuštěno.

Dalším krokem směřujícím k tomuto cíli měla být změna zákona, která by zakázala působení těm mediálním firmám, které mají větší než 49% podíl vlastníků sídlících mimo území EHP (Freedom House 2022). Zákon byl chápán jako šitý na míru proti televizní skupině TVN, v které měla 100% podíl americká firma Discovery, proto se pro něj zažil v opozici a v médiích název „lex TVN“. Hned od začátku byl tento zákon sporným tématem i v samotné vládní koalici a z důvodu nesouhlasu s touto normou se od koalice odštěpila strana Porozumienie. Zákon byl přesto přijat v srpnu 2021, poté však narazil na odpor Senátu s opoziční většinou a byl vrácen Sejmu. Ten se tímto zákonem však nečekaně věnoval až 17. prosince a senátní veto v extrémně krátkém čase přehlasoval. Poslední slovo tak měl prezident Duda, který se ocitl pod domácím i mezinárodním tlakem. K zákonu se vyjádřilo mimo jiné také Ministerstvo zahraničí USA, které vydalo tiskové prohlášení vyzývající Dudu k vetování zákona v zájmu ochrany svobody médií a investičního klimatu (Ministerstvo zahraničí USA 2021). 27. prosince Duda oznámil, že zákon bude vetovat (Freedom House 2022).

KRRiT několikrát využila například své pravomoci udělit médiím pokutu. Především proti televizní stanici TVN, kterou potrestala v roce 2017 pokutou ve výši 1,5 milionu zlotých za způsob informování o parlamentní krizi v roce 2016 (Flis 2017). V roce 2018 však v návaznosti na protesty a na intervenci ambasády USA však tato pokuta byla stažena. Mezi lety 2020–2021 zase rada odmítala do poslední chvíle udělit vysílací licenci zpravodajskému kanálu TVN24, nakonec k udělení licence došlo, ale s připomínkou (Kojzar 2021). V roce také 2022 došlo k přechodu komerčních televizí jako TVN a Polsat na vyšší vysílací standardy, zatímco veřejnoprávní TVP byla udělena výjimka umožňující televizi vysílat na dosavadních zásadách až do konce roku 2023, čímž se rozšířila skupina obyvatelstva odkázaná na její zpravodajství na 2,5 milionu (TVN24 2022). Krok byl kritizován jako zásah do konkurence televizních stanic na období před parlamentními volbami v říjnu 2023, radou byl vysvětlen nutností fungování veřejnoprávních médií v období bezpečnostní krize zaviněné ruskou invazí na Ukrajinu.

Během sledovaného období lze v rozdělení reklamy zadané vládou a firmami se státním podílem vyzorovat několik trendů naznačujících privilegování médií blízkých vládní straně. Jak uvádí ve své analýze těchto výdajů Kowalski (2022), patrný byl tento trend například u výdajů státních firem u televizních skupin. Například v roce 2021 putovalo 53,6 % těchto prostředků do kanálů veřejnoprávní televize se sledovaností 25,2 %, 30,3 % do kanálů skupiny Polsat se sledovaností 18,2 % a pouhých 6,6 % těchto výdajů do kanálů skupiny TVN s 18% sledovaností (Kowalski 2022: 29–31). Podobný trend bylo možné v tom samém roce vyzorovat u rozhlasových stanic, kde byl nápadný zejména nízký podíl druhé nejposlouchanější stanice Radio Zet, která je vlastnickými strukturami spojena s deníkem *Gazeta Wyborcza* (tamtéž: 26–29). Stanice získala méně než 3 % těchto výdajů, ačkoliv je druhou nejposlouchanější stanicí v zemi. Klíčovým zdrojem příjmu jsou však reklamy pro tisk (tamtéž: 5). Zde vidíme jednoznačný trend – státní firmy finančně podporovaly deník *Gazeta Polska Codziennie*, u které tato reklama tvořila kolem 29 % celkových příjmů, zatímco například významný deník *Gazeta Wyborcza*, jeden z nejčtenějších titulů v zemi, získal tímto způsobem pouze minimum financí (tamtéž: 12). U týdeníků je tento jev ještě výraznější, u titulů *Gazeta Polska* a *Sieci* příjmy z reklam zadaných státními firmami tvořily 42,2 %, respektive 39,7 % celkových příjmů (tamtéž: 21–22). I mezi týdeníky byly kritické či liberální tituly jako *Newsweek*, *Polityka* či *Tygodnik Powszechny* téměř zcela opomíjeny. Když k těmto příjmům přičteme ještě příjmy z reklamy od samotných ministerstev, zjistíme, že u některých provládních médií tvoří tyto příjmy podstatnou část celkových příjmů: u týdeníku *Sieci* je to 63 %, u týdeníku *Gazeta Polska* 58 % a u deníku *Gazeta Polska Codziennie* je to 45 % (tamtéž: 36).

4.1.3 Bezpečnost novinářů v Polsku

Antagonistický vztah PiSu k novinářům se projevil mnoha incidenty, které mířily k deligitimizaci novinářů. Tento jev sílí s celkovou polarizací společnosti (RSF 2023). Obvyklými se staly verbální výpady politiků na jednotlivé novináře a média, především ta s liberálním či levicovým profilem, či média se zahraničními vlastníky, především německými. Během prezidentské kampaně v roce 2020 například obviňoval Andrzej Duda bulvární deník *Fakt* vlastněný švýcarsko-německým konglomerátem *Ringier Axel Springer* z pokusu o ovlivnění výsledku polských voleb (Freedom House 2021).

Novináři čelí v Polsku několika legálním překážkám ve vykonávání své práce. Například v roce 2021, během uprchlické krize na polsko-běloruské hranici vyvolané režimem

Alexandra Lukašenka, bylo novinářům zakázán vstup do určitých oblastí a docházelo k nahodilým a násilným zatýkáním (RSF 2023). Trestný čin pomluvy je upraven v Polsku článkem 212 trestního zákoníku¹², který v případě užití prostředků masové komunikace k tomuto činu sankcionuje pokutou, omezením svobody, či dokonce až ročním trestem odnětí svobody, což umožňuje jeho zneužití proti médiím a novinářům a může vést k autocenzuře (Wójcik 2019). Tento článek je objektem kritiky mnoha mezinárodních organizací a novinářských organizací. ESLP možnost uložení trestu odnětí svobody uznal za nepřiměřenou. V roce 2019 dokonce Sejmem prošel návrh zpřísnění tohoto zákona, později však bylo od tohoto plánu upuštěno (TVN24 2019). Polsko se dotkl také skandál okolo odposlouchávání osob aktivních ve veřejném prostoru prostřednictvím systému Pegasus. Jak odhalila kanadská organizace Citizen Lab, odposloucháván byl Tomasz Szwejiert, který psal knihu o ministru Mariuszovi Kamińském (Głowacki 2022).

Strategické žaloby proti účasti veřejnosti (SLAPP) jsou v Polsku velmi rozšířeným fenoménem, který se do velké míry dotýká také médií a novinářů. Například deníku *Gazeta Wyborcza* byla roku 2020 udělena finanční pomoc Evropského centra pro svobodu tisku a médií (ECPMF) v rámci mechanismu Media Freedom Rapid Response, protože se od roku 2015 do té doby potýkala s 55 takovými žalobami – podanými vládou, poslanci PiSu, státními firmami, veřejnoprávní televizí TVP či jinými institucemi spojenými s vládou (Freedom House 2021). S deníkem se soudil také například Jarosław Kaczyński v roce 2019, a to za články o jeho zapojení v kontroverzním realitním projektu (Freedom House 2020). V listopadu 2021 byla novinářka týdeníku *Polityka* Ewa Siedlecka odsouzena za psaní fejetonů a komentářů o aféře spojené s vládou (Jałoszewski 2021).

Dochází však také k fyzickým útokům na novináře. Jejich intenzita kulminovala během protestů proti zpřísnění protipotratového práva v roce 2020 (RSF 2023). Tyto útoky podle Reportérů bez hranic ukázaly, že bezpečnostní složky nebyly schopny zajistit bezpečnost a práva přítomných novinářů. K fyzickým útokům na novináře došlo například na pride pochodech v Lublinu a Bělostoku v roce 2019 (Freedom House 2020), v červnu a srpnu 2020 na provládních demonstracích (Freedom House 2021), v říjnu 2020 na protestech proti zpřísnění protipotratového práva a v listopadu 2020 bylo několik novinářů zbito policií na Pochodu nezávislosti, na kterém se účastní zejména polská krajně pravicová scéna.

---

¹² Článek 212 polského trestního zákoníku: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-karny-16798683/art-212>

4.2 Slovensko

Zákonodárnou moc ve slovenském politickém systému tvoří podle článku 72 slovenské ústavy¹³ Národní rada Slovenské republiky (NR SR). Jak uvádí články 101 a 108 ústavy, výkonnou moc mají prezident, který má roli převážně reprezentativní a je zodpovědný za řádný chod ústavních orgánů, a vláda. Vrcholným orgánem moci soudní je podle článku 124 Ústavní soud Slovenské republiky (ÚS SR), orgánem soudcovské legitimacy je podle článku 141a Soudní rada Slovenské republiky. Jak uvádí článek 149 a 150, Prokuratura Slovenské republiky chrání práva a zákonem chráněné zájmy fyzických a právnických osob státu a v jejím čele stojí generální prokurátor jmenovaný a odvolávaný prezidentem na návrh NR SR. Veřejný ochránce práv je podle článku 151a zodpovědný za ochranu základních práv a svobod. Zákonodárnou iniciativu přisuzuje článek 87 výborům NR SR, poslancům a vládě. Národní rada Slovenské republiky je podle článku 84 usnášeníschopná v případě účasti minimálně nadpoloviční většiny poslanců a její usnesení je v případě běžných zákonů platné s nadpoloviční většinou hlasů. Poté zákon podle článku 87 podepisují prezident, předseda NR SR a předseda vlády. Jak uvádí článek ústavy 102, prezident může zákon vrátit NR SR s připomínkami do 15 dnů od doručení zákona, v případě přehlasování veta je podle článku 87 zákon vydán i bez podpisu prezidenta.

V analyzovaném období byla vládní stranou SMER – sociální demokracie, konkrétně v rámci druhé vlády Roberta Fica (2012–2016), třetí vlády Roberta Fica (2016–2018) v koalici se Slovenskou národní stranou (SNS) a stranou Most-Híd, po Ficově demisi navazovala vláda Petra Pellegriniho (2018–2020) a od roku 2020 je vládní stranou OĽaNO (jako vedoucí strana koaliční vlády Igora Matoviče (2020–2021) se stranami Sme rodina, Za ľudí a Svoboda a Solidarita (SaS), a vlády Eduarda Hegera od roku 2021 ve stejném složení, od vládní krize na konci roku 2022 však bez SaS). Prezidentem Slovenské republiky byl mezi lety 2014 a 2019 Andrej Kiska, od roku 2019 je prezidentkou Zuzana Čaputová.

Svobodu projevu a právo na informace zajišťuje článek 26 slovenské ústavy. Veřejnoprávní média – Slovenský rozhlas a Slovenská televize – jsou od roku 2011 podle Zákona o RTVS¹⁴ sloučeny do jedné instituce s názvem Rozhlas a televize Slovenska (RTVS). Podle článku 9 Zákona o RTVS je její rada devítičlenná, členové rady jsou voleni

¹³ Ústava Slovenské republiky: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>

¹⁴ Zákon o RTVS z roku 2010: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2010/532/20140101.html>

NR SR nadpoloviční většinou přítomných poslanců a musí v ní zasedat 3 odborníci na rozhlasové vysílání, 3 odborníci na televizní vysílání, 2 odborníci na ekonomii a 1 odborník na právo. Funkce je podle neslučitelná s mnoha politickými funkcemi jmenovanými v článku 10. Jak uvádí článek 11, funkční období je šestileté, každé dva roky se obměňuje třetina rady. Jak uvádí články 15–17, RTVS má také generálního ředitele, který je volen rovněž NR SR a jeho mandát je pětiletý. Kromě RTVS byla také zřízena veřejnoprávní Tisková agentura Slovenské republiky (TASR)¹⁵. Regulátorem médií v zemi je Rada pro mediální služby, která před rokem 2022 nesla název Rada pro vysílání a retransmisi¹⁶ (RVR) a jejíž devět členů je podle § 114 voleno a odvoláváno NR SR. Tito členové podle § 113 volí svého předsedu a ředitele.

4.2.1 Veřejnoprávní média na Slovensku

Jako krok k politizaci veřejnoprávního rozhlasu a televize bylo vnímáno zvolení Jaroslava Rezníka na post generálního ředitele RTVS v červnu roku 2017 (Freedom House 2018). Rezník, který zvítězil v druhém kole volby nad stávajícím šéfem Václavem Mikou, byl na post zvolen hlasy nejen koaličních stran Smer, SNS a Most-Híd, ale i hlasy ĽSNS Mariána Kotleby (Mikušovič 2017). Období Rezníkova vedení RTVS bylo poznamenáno mnoha skandály týkajícími se vedení zpravodajství těchto médií. Mezi redaktory a vedením došlo v období po této volbě ke konfliktu, který se vyostřil v roce 2018 zrušením investigativního pořadu „Reportéri“ a zákazem nošení odznaků připomínajících vraždu Jána Kuciaka a Martiny Kušnírové v roce 2018 (Urbániková 2021). Toto napětí mezi vedením a reakcí vyústilo v odchod 12 redaktorů z RTVS a jak upozorňuje Urbániková, redakce k ochraně novinářské autonomie, kterou vnímala pod novým vedením jako ohroženou, využila dříve jiných metod, jako jsou petice či otevřené dopisy, ty však byly bez úspěchu. Vůči veřejnoprávním médiím se v době Rezníkova vedení také objevovala výhrada, že média stranila vládní straně SNS, což analyzovala například Transparency International Slovensko (2019). Z analýzy vyplývá, že bylo SNS nejen vyhrazeno více vysílacího času, ale také byly zprávy laděny častěji pozitivně než ve zpravodajství televizi Markíza a Joj. Zároveň je vyzorováno, že kauzám spojeným s SNS věnovala RTVS výrazně méně pozornosti než jiné televize. Zpravodajství RTVS bylo kritizováno také

---

¹⁵ Zákon o Tiskové agentuře Slovenské republiky z roku 2008: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2019/12/Zakon_c._385-2008_Z_z._1546592144.pdf

¹⁶ § 236 Zákona o mediálních službách z roku 2022: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2022/264/ZZ_2022_264_20230101.pdf

v období zahájení ruské invaze na Ukrajinu, kvůli neobjektivitě některých diskusních pořadů na téma Ukrajiny zahájila proti RTVS správní řízení Rada pro vysílání a retransmisi (RVR) (TASR 2022).

Po převzetí moci koaliční vládou Igora Matoviče v roce 2020 se objevovaly hlasy volající po zásahu do vedení RTVS, k zásadním změnám však nedošlo (Freedom House 2021). OĽaNO v roce 2021 navrhovalo založení nové etické rady v RTVS, která by zajistila kontrolu nad generálním ředitelem a umožnila jeho odvolání (Struhárik 2021). Tato komise však nakonec založena nebyla, návrhu chyběla podpora strany Sme rodina (Denník N 2021). Rezník nakonec odsloužil celý svůj pětiletý mandát a na pozici skončil v létě 2022. I přes neshody v koalici ohledně toho, kdo má Rezníka nahradit, byl Rezník v červnu 2022 nahrazen nově zvoleným ředitelem Ľubošem Machajem, který získal v druhém kole volby dostatečnou koaliční podporu (Cuprik 2022).

Financování RTVS zajišťují jednak příjmy z reklam a jednak koncesionářské poplatky ve výši 4,64 eura za měsíc, přičemž k změně výše těchto poplatků nedošlo od roku 2003 (Denník N 2022). V roce 2016 se hovořilo o zvýšení poplatků, toto však bylo zablokováno SNS (Freedom House 2017). 22. prosince 2022 bylo Národní radou odhlasováno zrušení koncesionářských poplatků s platností od července 2023 (Denník N 2022). Za návrhem stál Richard Sulík z SaS. Úprava prošla nečekaně jako pozměňovací návrh k jinému zákonu, návrh SaS prošel výměnou za podporu SaS státního rozpočtu na rok 2023. RTVS bude od zrušení poplatků částečně financována ze státního rozpočtu a příjmy z reklam bude mít nadále. Částka ročně vyplácená RTVS ze státní kasy by měla být fixována na částku rovnající se 0,17 % hrubého domácího produktu Slovenska (Struhárik 2023).

4.2.2 Soukromá média na Slovensku

Slovensko vykazuje trend oligarchizace médií, který lze pozorovat obecně v zemích střední a východní Evropy. V důsledku ekonomické krize a rozvoje internetu média ztrácejí svou výdělečnost. Slovensko tento trend pociťuje obzvláště – jedná se o malý mediální trh, v kterém je pro média přežít o to obtížnější (Chlebcová Hecková et al. 2019: 25). Západní společnosti se zřikávají vlastnictví médií a opouštějí trhy zemí tohoto regionu, čímž dochází k velkému množství změn v mediálním vlastnictví. Do vlastnických struktur se dostávají místní oligarchové, kteří i přes jejich ztrátovost média zakupují a mají tak média potenciálně k dispozici k hájení politických či komerčních zájmů (Freedom House 2016).

Dlouhodobě je důležitým hráčem na trhu například Ivan Kmotřík s vazbami na SNS, který vlastní zpravodajskou televizi *TA3* (BTI 2022), od roku 2013 je na slovenském mediálním trhu Andrej Babiš, který odkoupil v roce 2013 *Hospodárske noviny* od českého podnikatele Zdeňka Bakaly (Čikovský 2018). Na slovenský trh vstoupili čeští podnikatelé Ivo Valenta, který v Česku stojí za webem Parlamentní listy a který v březnu 2018 odkoupil slovenský deník *Pravda* a Petr Kellner, jehož skupina PFF koupila řadu stredoevropských televizních kanálů, například českou Novu a slovenskou Markízu (Freedom House 2020). Druhou významnou komerční televizí je TV Joj, jež je vlastněna skupinou J&T zapojenou do několika kauz (Čikovský 2018). Předsedou strany Sme rodina Borisem Kollárem je zase vlastněno soukromé Fun rádio, což je kritizováno v kontextu možného střetu zájmů (Mikušovič 2020).

O posilování pozice na slovenském mediálním trhu usilovala během zkoumaného období dále ve velké míře investiční skupina Penta, která už před rokem 2015 vlastnila několik tiskových titulů, zejména týdeník *Trend*, týdeník *Plus 7 dní*, bulvární *Plus Jeden deň*, a také měla podíl v Petit Press, vydavatele významného deníku *SME* (Čikovský 2018). V roce 2017 se Penta vzdala 5 % svého podílu na Petit Press, získala však dva maďarskojazyčné tituly – deník *Új Szó* a týdeník *Vasárnap*. K tomu proběhla koupě titulů od švýcarsko-německé firmy Ringier Axel Springer, pouze *Nový Čas*, který je společně s deníkem *Plus Jeden deň* významným bulvárním titulem a jehož akvizice by narazila na nesouhlas antimonopolního úřadu, získal Anton Siekel, který měl vazby na stranu SNS a zároveň styky s Pentou. Z vlastnických struktur Petit Press, který vydává deník *SME*, Penta odešla v roce 2021, kdy byl její podíl odkoupen především fondem Media Development Investment Fund (MDIF) spojeným s miliardářem Georgem Sorošem (Struhárik 2021). Zároveň Penta dlouhodobě projevovala zájem o komerční TV Markíza, kterou koupila od americké CME skupina PFF českého podnikatele Petra Kellnera v říjnu 2020 (Freedom House 2020). Penta hraje klíčovou roli v korupční kauze Gorila (Chlebcová Hecková et. al. 2019: 25). Její spolumajitel Jaroslav Haščák byl zadržen policií a umístěn do vazby v prosinci 2020, v lednu 2021 byl však propuštěn rozhodnutím Nejvyššího soudu (SITA 2022). Změny ve vlastnické struktuře médií, konkrétně zakoupení podílu na vydavateli deníku *SME* firmou Penta v roce 2014, daly vznik alternativním formám vlastnictví – v lednu 2015 došlo k založení crowdfundingového *Denniku N* (Freedom House 2016). Tento deník má šest investorů, nejdůležitějším zdrojem financování deníku jsou však digitální

předplatná uživatelů, v roce 2017 toto financování poprvé deníku zajistilo dosažení zisku (Fila 2018).

4.2.3 Bezpečnost novinářů na Slovensku

Bezpečnost novinářů je limitována společenskými i právními podmínkami. Společenská atmosféra se vyznačovala silným napětím mezi politiky a novináři, která nezářídka vyúsťovalo ve verbální útoky. Ilustrací je incident, kdy Robert Fico v roce 2016 na tiskové konferenci, na níž bránil svého vládního kolegu Miroslava Lajčáka, prohlásil, že „někteří novináři jsou špinavé protislovenské prostitutky“ (Tódová 2016). Zásadní změna nepřišla ani po nástupu nové vlády k moci, V září 2022 například vyšlo společné prohlášení šéfredaktorů slovenských médií odsuzující Matovičovy výpady na média, zejména jeho prohlášení, v kterém novináře nazval „progresivními fašisty“ (Denník N 2022). Jak také upozorňuje zpráva Freedom House z roku 2017, na Slovensku platí jeden z nejpřísnějších trestů pro pomluvu v Evropě – za určitých okolností se jedná až o osmiletý trest odnětí svobody¹⁷. V červnu 2016 se soudil například politik Štefan Harabin s veřejnoprávní RTVS a médiu byla uložena pokuta ve výši 10 000 eur (Freedom House 2017). Zároveň žalob několikrát užila například společnost Penta proti *Denníku N*, jen v roce 2015 tohoto využila čtyřikrát (Freedom House 2016), přičemž se vždy jednalo o žaloby za kritické články. Kontroverzním tématem byla otázka práva na odpověď, tedy možnosti politiků zveřejnit reakci na články v médiích, které bylo schváleno v roce 2019 za hlasité kritiky médií i opozice (TASR 2019). V roce 2022 schválila Matovičova vláda v rámci změny mediálního zákona podobnou úpravu, tzv. právo na vyjádření (Struhárik 2022).

Úkladná vražda investigativního novináře webu *Aktuality.sk* Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové, ke které došlo v únoru 2018, znamenala bezprecedentní přelom ve vnímání problematiky. Kuciak se zabýval převážně korupčními kauzami spojenými s vrcholnými politiky a podnikateli. V poslední reportáži, která byla zveřejněna až po jeho úmrtí a kterou sdílelo množství zpravodajských webů, se Kuciak věnoval napojení italské mafiánské skupiny 'Ndrangheta, konkrétně jeho představitele Antonia Vadaly působícím na východním Slovensku, na nejvyšší patra slovenské politiky (Kuciak 2018). Především pak na samotného premiéra Fica, který s ním měl propojení prostřednictvím své asistentky Márie Troškové a poslancem Smeru Viliamem Jasaněm.

---

¹⁷ § 373 slovenského trestního zákoníku: https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2005/300/ZZ_2005_300_20220717.pdf

Vražda investigativního novináře a odhalení rozměru korupce spojené se Smerem měly výrazné politické důsledky. Mnohatisícové demonstrace organizované nově založenou iniciativou Za slušné Slovensko vyvíjely na vládu čím dál větší tlak a brzy získaly vlivného spojence – prezidenta Kisku, který vyzval Fica k odstoupení (Kosatík 2022: 144–147). Nestačily tak už demise lidí zapojených do kauzy Kuciakovy vraždy, opustit svůj post musel nakonec i sám Fico, nástup Petera Pellegriniho do této funkce byl však změnou spíše personální.

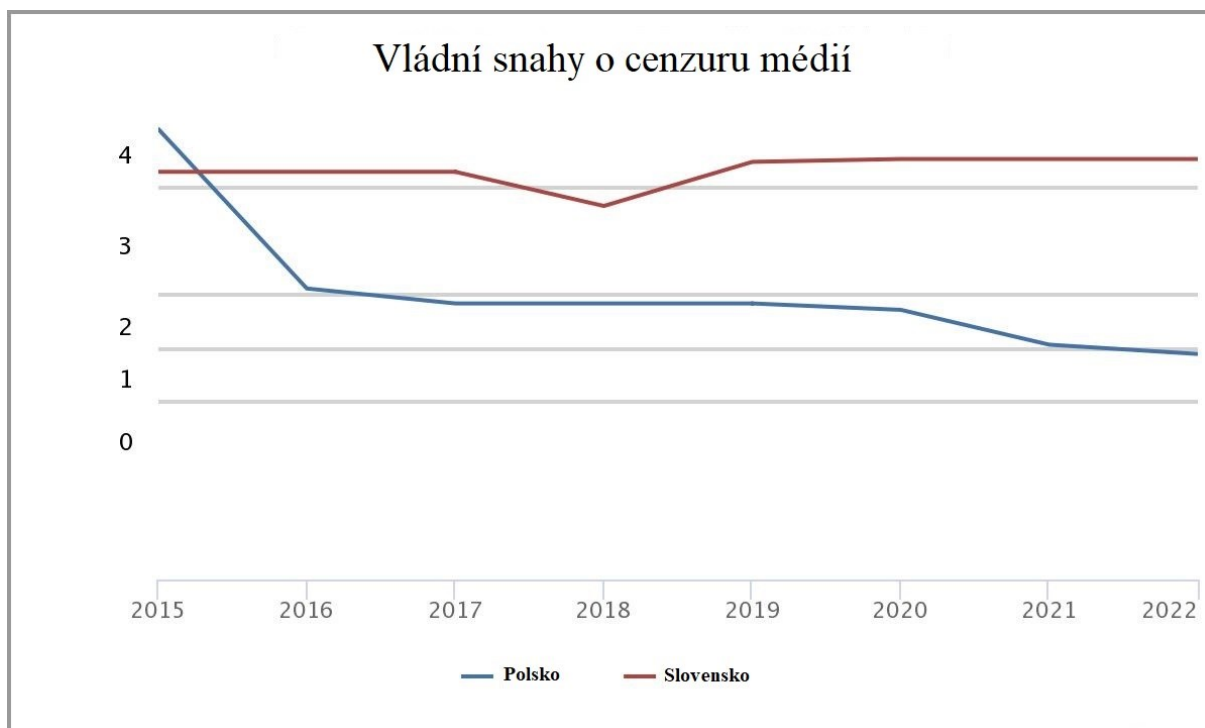
Otázka důkladného vyšetření vraždy a potrestání viníků je stále významným celospolečenským tématem. Jako první byl odsouzen Zoltán Andruskó, zprostředkovatel vraždy, kterému Specializovaný trestní soud v Pezinku uložil trest 15 let odnětí svobody (SITA 2022). Miroslav Marček, který novináře a jeho snoubenku zastřelil, se k činu přiznal během procesu, který začal v lednu 2020, a v dubnu 2020 mu byl vyměřen trest 23 let vězení. Tomáš Szabó, spoluvykonavatel vraždy, který vinu popíral, dostal v září 2020 25letý trest. Marián Kočner a Alena Zsuzsová, kteří byli obžalováni z objednávky vraždy, byli zproštěni viny. Tento rozsudek byl však zrušen v červnu 2021 Nejvyšším soudem a tím byl případ vrácen zpět před soud do Pezinku (Kellöová 2021). Trest Szabóa byl však tímto potvrzen. Druhý proces s Kočnerem a Zsuzsovou byl zahájen 28. února 2022 (SITA 2022). Zprostředkovatel vraždy Zoltán Andruskó trvá na tom, že si u něj vraždu objednali Alena Zsuzsová a Marián Kočner (Madleňák 2022).

Po vraždě také začaly narůstat požadavky na zlepšení bezpečnostní situace novinářů. Několik dní po vraždě vydalo 12 šéfredaktorů slovenských médií společné prohlášení, v kterém od státu požadovali nejen vypátrání viníků, ale i větší ochranu bezpečnosti novinářů (Aktuality.sk 2018). Jak upozornili Reportéři bez hranic, i pět let po vraždě zůstal nevyřešený problém právní zodpovědnosti politiků za útoky na novináře, zároveň organizace vyzvala stát k implementování doporučení EK ze září 2021 *Recommendation on the protection, safety and empowerment of journalists* (RSF 2023). Průzkum, které mezi slovenskými novináři provedlo na přelomu roku 2022 a 2023 Investigativní centrum Jána Kuciaka, ukazuje, že v uplynulém roce 66,2 % slovenských novinářů zažilo osobní útok či vyhrožování, přičemž nejčastěji šlo o osobní či online verbální útoky (Struhárik 2023). Přes 4 % zažilo fyzický útok, téměř 2,5 % SLAPP či právní hrozbu. 16 % novinářů přiznalo autocenzuru. Investigativní centrum Jána Kuciaka stojí za webem „Bezpečná žurnalistika“, který poskytuje novinářům v těchto situacích právní rady.

5 Srovnání

Veřejnoprávní média byla v analyzovaném období v obou zemích pod určitým politickým tlakem, rok 2015 však znamenal důležitý mezník, od kterého v zemích sledujeme rozdílný vývoj, což dokazují i data V-Dem na Grafu 1. Polská veřejnoprávní média se od tohoto roku stala předmětem politizace a postupně došlo k jejich úplnému podřízení vládní straně Právo a spravedlnost. Tato situace byla umožněna delegováním pravomoci jmenovat jejich kontrolní orgány do rukou nově zřízené instituce navržené tak, aby v ní většinu členů nominovala strana s většinou v dolní komoře parlamentu, a zrušením mandátů všech dosavadních členů dozorčích rad. Rozsáhlé personální změny ve veřejnoprávních médiích měly za následek situaci, kdy tato média ztratila svou kontrolní roli a začala sloužit jako nástroj propagandy zajišťující vládní straně voličskou podporu, diskreditující opozici a podporující světonázor blízký straně. V případě slovenských veřejnoprávních médií bylo důležitým momentem zvolení nového generálního ředitele Rezníka v rámci standardní volby v Národní radě v roce 2017, které v důsledku oslabilo objektivitu a kontrolní roli veřejnoprávních médií a vyústilo ve spory mezi redakcí a vedením médií. Rezník byl po uplynutí svého mandátu v roce 2022 nahrazen novým generálním ředitelem Machajem. K trvalým strukturálním změnám ve veřejnoprávních médiích, které lze sledovat v Polsku, v případě Slovenska nedošlo. Financování veřejnoprávních médií prostřednictvím koncesionářských poplatků nebylo udržitelné ani v jedné ze zemí. V případě Polska jsou nedostatečné příjmy médií veřejné služby kompenzovány přímými příspěvky ze státního rozpočtu, o jejichž výši každoročně rozhoduje vládní většina, zatímco na Slovensku byly koncesionářské poplatky na konci roku 2022 úplně zrušeny a média budou od roku 2023 financována zafixovanou částkou ze státního rozpočtu.

Graf 1: Vládní snahy o cenzuru médií v Polsku a na Slovensku (2015–2022)

Zdroj: V-Dem dataset 13

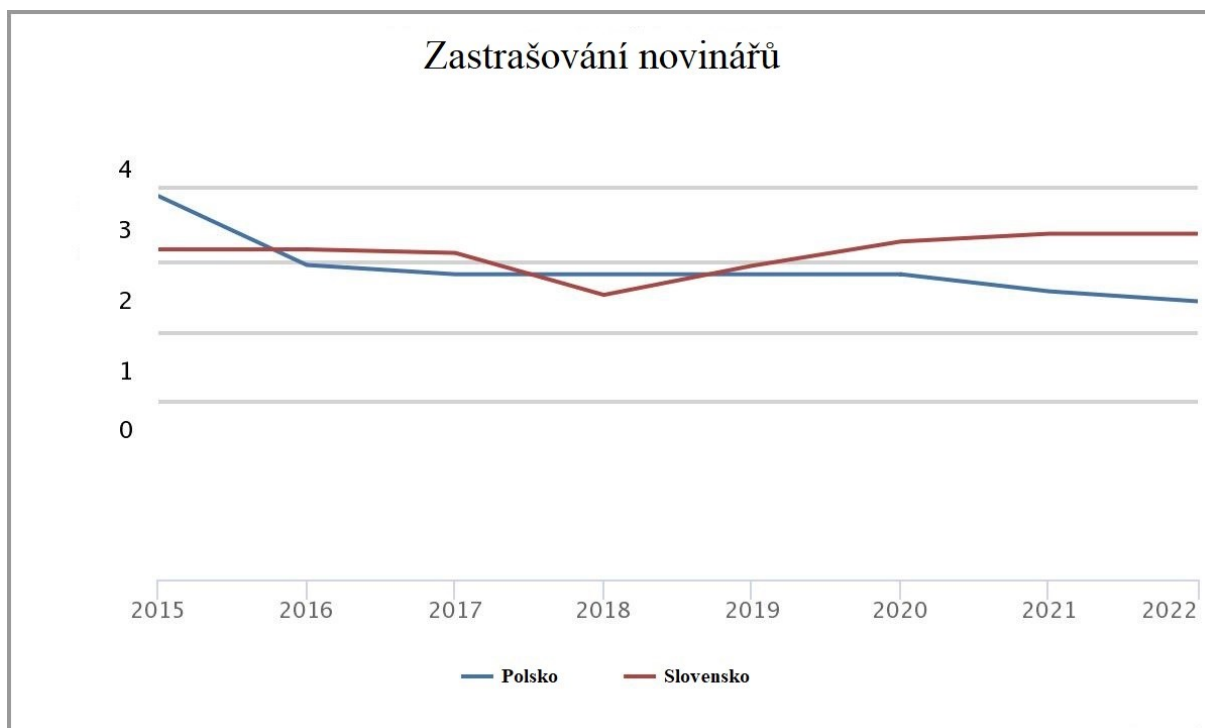
Ordinální škála: 0: Snahy o cenzuru jsou přímé a běžné; 1: Pokusy o cenzuru jsou nepřímé, avšak běžné; 2: Pokusy o cenzuru jsou přímé, ale omezené na obzvláště citlivá témata; 3: Pokusy o cenzuru jsou nepřímé a omezené na obzvláště citlivá témata; 4: Vláda usiluje o cenzuru médií zřídka, jestliže k ní však dojde, zodpovědný veřejný činitel jsou obvykle potrestáni.

V oblasti soukromých médií zachovaly v obou zemích mediální krajiny svou různorodost, kvůli podstatně menší velikosti tamního mediálního trhu se však v regionu obecně přítomný trend odlivu zahraničních mediálních společností dotkl intenzivněji Slovenska. Zde došlo k mnoha změnám ve vlastnictví médií, což umožnilo oligarchizaci části slovenského mediálního trhu a možnost využití médií jejich majiteli k hájení svých politických, komerčních či jiných zájmů. Na slovenském mediálním trhu se v reakci na tento trend částečně prosadil fenomén crowdfundingu. V případě Polska i přes intenzivní snahy vlády o „dekoncentraci“ a „repolonizaci“ médií většina zahraničních vlastníků na trhu zůstala, významným krokem v tomto směru bylo však odkoupení vydavatelství *Polska Press* státní firmou PKN Orlen na konci roku 2020, což jí umožnilo dominanci především na trhu regionálního tisku. Pokusy polské vlády o zavedení mediální daně či omezení vlastnictví na země EHP v roce 2021, které by přinutily média ke změně vlastníků, narazily na odpor. Ohrožení nezávislosti televize TVN by také znamenalo provokaci důležitého bezpečnostního partnera, Spojených států amerických. V Polsku se odráží rozdělování médií vládní stranou na přátelská a nepřátelská v nerovnoměrném

přerozdělování reklam jak ministerstvy, tak firmami se státním podílem, přičemž u některých tištěných titulů jsou tyto příjmy pro jejich financování klíčové.

Jak dokládají i data V-Dem zobrazená na Grafu 2, zastrašování novinářů je přítomno v obou zemích, na rétorické rovině se projevovало slovními útoky vůči novinářům či médiím. K těm docházelo ústy představitelů různých politických stran v obou zemích, především strany Právo a spravedlnost v Polsku, ale také strany Smer i jiných slovenských stran. Novináři a média musí při vykonávání své práce překonávat také jiné překážky, v obou zemích jsou běžně například používány strategické žaloby proti účasti veřejnosti (SLAPP). Hrozba zneužití trestního stíhání za pomluvu prostřednictvím § 212 polského trestního zákoníku umožňujícím jednoletý trest vězení, či obdobným slovenským zákonem umožňujícím až osmiletý trest, mají u novinářů a médií za následek autocenzuru. V Polsku bylo zaznamenáno množství fyzických útoků na novináře a jeden případ odposlouchávání novináře pomocí programu Pegasus. Jediným případem vraždy novináře je úkladná vražda Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové 21. února 2018, která měla mnoho rozsáhlých společenských a politických následků a znamenala zlom ve vnímání problematiky bezpečnosti novinářů na Slovensku. Potrestání za tento čin byli do konce roku 2022 dva vykonavatelé vraždy a její zprostředkovatel, zatímco objednavatelé vraždy odsouzeni nebyli. Po vraždě investigativního novináře a jeho snoubenky vzrostl požadavek na větší ochranu bezpečnosti novinářů.

Graf 2: Zastrásování novinářů v Polsku a na Slovensku (2015–2022)

Zdroj: V-Dem dataset 13

Ordinální škála: 0: Žádní novináři se neodvážejí zapojit do novinářské činnosti, která by se dotkla mocných aktérů, protože by se objevilo zastrašování či horší jednání; 1: Někteří novináři se příležitostně dotýkají mocných aktérů, ale setkávají se téměř vždy se zastrašováním či horším jednáním a jsou nakonec donuceni k zanechání činnosti; 2: Někteří novináři, kteří se dotýkají mocných aktérů jsou nuceni k zanechání činnosti, jiní však vykonávají žurnalistickou profesi svobodně po delší časová období; 3: Novináři jsou zřídka zastrašováni za dotčení mocných aktérů, a pokud k tomu dojde, zodpovědní za zastrašování jsou identifikováni a potrestáni; 4: Novináři nikdy nejsou zastrašováni ani vládními, ani nevládními aktéry při vykonávání legitimních žurnalistických aktivit.

Závěr

Tato bakalářská práce měla za cíl zanalyzovat strategie pohlčení médií v Polsku a na Slovensku mezi lety 2015 a 2022. Zodpovězení výzkumné otázky **Jakými strategiemi dochází k pohlčení médií v Polsku a na Slovensku?** má za cíl ilustrovat škálu strategií používaných nejen vládami, ale i jinými aktéry při snaze o ovládnutí médií. Zároveň bylo cílem nastínit, jak specifické znaky činí mediální krajiny Polska a Slovenska více či méně rezilientní vůči tomuto fenoménu.

Případ Polska se vyznačuje snahou vládní strany PiS postupovat podle stejného scénáře, který k pohlčení tamější mediální krajiny použil maďarský premiér Viktor Orbán od roku 2010. Politické strategie, především kontrola dozorčích rad veřejnoprávních médií tak byly použity krátce po převzetí moci v roce 2015. Byla také vyzorována postupná změna hlavního zdroje financování veřejnoprávních médií. Finanční strategie narazily však v případě polských soukromých médií na množství překážek. Jsou jimi zejména ochota zahraničních majitelů setrvat na polském mediálním trhu a důležité postavení televizní skupiny TVN jako významné americké investice. Dochází však k manipulaci s financováním médií pomocí státní reklamy. S narůstající polarizací společnosti a médií se zhoršuje bezpečnostní situace novinářů. Novináři jsou slovně napadáni především politiky vládní většiny a je rozšířeno používání strategických žalob proti novinářům a médiím.

Na Slovensku politické strategie dlouhodobě prosazeny nebyly, ačkoliv také došlo k výrazným změnám ve financování veřejnoprávních médií v roce 2022, které mohou potenciálně znamenat méně finanční nezávislosti těchto médií v budoucnu. Proběhlo vícero změn ve vlastnictví médií na Slovensku směřujících k oligarchizaci, avšak ne v takové míře, kterou sledujeme v Maďarsku. Zastrasování novinářů a násilí vůči novinářům bylo zmírněno po změně vládnoucích stran v roce 2020, byly však i nadále přítomné. Zdaleka nejzávažnější událostí v tomto ohledu byla vražda investigativního novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky Martiny Kušnírové. Jsou doloženy případy použití strategických žalob proti novinářům a médiím.

Rozdílné dráhy vývoje vztahu mezi politikou a médii v různých zemích regionu střední a východní Evropy popsané Mungiu-Pippidi mohou být částečně ilustrovány tímto párovým srovnáním, přičemž Slovensko reprezentuje spíše pluralistický model a Polsko pohlčení médií, ačkoliv ne plně rozvinuté. Jak Mungiu-Pippidi také upozorňuje, nejen vlády, ale i jiní mocní aktéři mohou pohlcovat média, jako například oligarchové s vazbami na

politiku, což vede k situaci, kdy se rozmazávají hranice mezi politikou a podnikáním, jak lze sledovat především na příkladě Slovenska.

Ačkoliv rozdílné případy nabídly určitou představu o obecně používaných strategiích pohlcení médií v zemích střední a východní Evropy, jejich zobecnění pro celý region je však možné jen do omezené míry kvůli specifickým znakům mediální krajiny každé země. Přínosem pro literaturu by proto byly analýzy strategií pohlcení médií také v jiných zemích regionu jako jsou Slovinsko, Srbsko či Bulharsko, kde v posledních letech také sledujeme erozi svobody médií.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to analyze media capture strategies in Poland and Slovakia between 2015 and 2022. Answering the research question **Through which strategies did media capture take place in Poland and Slovakia?** intends to illustrate the variety of strategies used not only by governments, but also by other powerful actors when trying to take over media. Furthermore, an objective was to shed light on how specific characteristics make Poland's and Slovakia's media landscapes more or less resilient to this phenomenon.

The case of Poland is characterized by government efforts to capture the media using the same strategies Hungary's prime minister Viktor Orbán used since 2010 when gaining control over the Hungarian media landscape. Political strategies, most importantly taking over public media oversight bodies, have taken place in Poland short after PiS took power in 2015. A gradual change in the main source of public media financing has also been observed. Nevertheless, financial strategies have met with resistance on the Polish private media market. This stems from the foreign media companies' determination to remain on the Polish media market and a special position of TVN Group as an important American investment. A manipulation of media financing through state advertising is present. As polarization of the society and the media deepens, safety of journalists worsens in Poland. Journalists are verbally attacked mainly by the politicians of the ruling majority and the use of strategic lawsuits against public participation against journalists and media outlets is widespread.

In Slovakia, political media capture strategies did not break through in the long term, a major change in public media financing, however, took place in 2022, potentially meaning media's less financial independence in the future. There have been several changes in media ownership in Slovakia heading towards oligarchization, but not to the extent we observe in Hungary. Harassment of journalists and violence towards journalists were becoming less frequent after a change of those in power in 2020, but they remained present after it as well. The by far most severe event was the killing of Ján Kuciak, an investigative journalist, and his fiancée Martina Kušnírová. There is evidence of strategic lawsuits against public participation being used against journalists and media outlets.

Divergent paths of relations between politics and media as a whole in the CEE region described by Mungiu-Pippidi can be in part illustrated by this paired comparison, Slovakia

representing rather the pluralistic model and Poland representing evolving media capture, although not fully developed. As Mungiu-Pippidi also suggests, not only governments, but also other powerful actors can capture media, such as oligarchs with close ties to politics, resulting in boundaries between politics and business blurring, as we see especially in the case of Slovakia.

Although the most-different case design used by this thesis permitted some insight in most commonly used media capture strategies in the CEE countries, a generalization for the whole region can only be made to a limited extent due to different characteristics of different media landscapes. Thus, it would be worth analyzing the media capture strategies in other CEE countries such as Slovenia, Serbia or Bulgaria, where freedom of the press has also been eroding during the last few years.

Použité zdroje

Literatura:

ANDREA CHLEBCOVA HECKOVA, Chlebcova Heckova, Bekmatov ARTUR BEKMATOV, Kuciak JAN KUCIAK a Dobrotkova MIROSLAVA DOBROTKOVA. *Slovak Mass Media in the 21st Century: Current Challenges*. Peter Lang Group, 2019. ISBN 9783631799994.

BAJOMI-LÁZÁR, Péter. The Party Colonisation of the Media. *East European politics and societies* [online]. Los Angeles, CA: SAGE Publications, 2013, 27(1), 69-89 [cit. 2023-01-26]. ISSN 0888-3254. Dostupné z: doi:10.1177/0888325412465085

BÁTORFY, Attila a Ágnes URBÁN. State advertising as an instrument of transformation of the media market in Hungary. *East European politics* [online]. Abingdon: Routledge, 2020, 36(1), 44-65 [cit. 2022-12-12]. ISSN 2159-9165. Dostupné z: doi:10.1080/21599165.2019.1662398

BERMEO, Nancy. On Democratic Backsliding. *Journal of democracy* [online]. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2016, 27(1), 5-19 [cit. 2022-12-12]. ISSN 1045-5736. Dostupné z: doi:10.1353/jod.2016.0012

BESLEY, Timothy a Andrea PRAT. Handcuffs for the Grabbing Hand? Media Capture and Government Accountability. *American Economic Review* [online]. Nashville: American Economic Association, 2006, 96(3), 720-736 [cit. 2022-06-20]. ISSN 0002-8282. Dostupné z: doi:10.1257/aer.96.3.720

CORNEO, Giacomo. Media capture in a democracy: the role of wealth concentration. Munich: University of Munich, Center for Economic Studies, 2005, 36 p. 4.

COSKUN, Gulcin Balamir. Media capture strategies in new authoritarian states: the case of Turkey. *Publizistik* [online]. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2020, 65(4), 637-654 [cit. 2022-12-12]. ISSN 0033-4006. Dostupné z: doi:10.1007/s11616-020-00600-9

DRAGOMIR, Marius. Central and Eastern Europe. In: NORRIS, Pippa, ed. *Public sentinel: News media and governance reform* [online]. World Bank, 2010 [cit. 2023-01-26]. ISBN : 978-0-8213-8200-4. Dostupné z: doi:10.1596/978-0-8213-8200-4

GUASTI, Petra. Democratic Erosion and Democratic Resilience in Central Europe during COVID-19. *Mezinárodní vztahy* [online]. Prague: Institute of International Relations (Prague), 2021, 56(4), 91-104 [cit. 2023-03-12]. ISSN 0323-1844. Dostupné z: doi:10.32422/mv-cjir.1818

GUASTI, Petra. Populism in Power and Democracy: Democratic Decay and Resilience in the Czech Republic (2013–2020). *Politics and governance* [online]. Lisbon: Cogitatio Press, 2020, 8(4), 473-484 [cit. 2023-05-03]. ISSN 2183-2463. Dostupné z: doi:10.17645/pag.v8i4.3420

KOSATÍK, Pavel. *Slovensko 30 let poté*. Praha: Práh, 2022, 253 stran : fotografie ; 20 cm. ISBN 978-80-7252-949-0.

LÜHRMANN, Anna, KYLE L. MARQUARDT a Valeriya MECHKOVA. Constraining Governments: New Indices of Vertical, Horizontal, and Diagonal Accountability. *The American political science review* [online]. New York, USA: Cambridge University Press, 2020, 114(3), 811-820 [cit. 2023-01-26]. ISSN 0003-0554. Dostupné z: doi:10.1017/S0003055420000222

MUNGIU-PIPPIDI Alina. Freedom without impartiality: The vicious circle of media capture. In: GROSS, Peter a Karol. JAKUBOWICZ. *Media transformations in the post-communist world Eastern Europe's tortured path to change*. Lanham: Lexington, 2013, 1 online resource (224 p.). ISBN 0-7391-7495-9.

MUNGIU-PIPPIDI, Alina. How Media and Politics Shape Each Other in the New Europe. *Romanian journal of political science* [online]. Romanian Academic Society (SAR), 2008, 8(1), 69-78 [cit. 2022-06-20]. ISSN 1582-456X. 7.

NORRIS, Pippa a ODUGBEMI, Sina. Evaluating Media Performance. In: NORRIS, Pippa, ed. *Public sentinel: News media and governance reform* [online]. World Bank, 2010 [cit. 2023-01-26]. ISBN : 978-0-8213-8200-4. Dostupné z: doi:10.1596/978-0-8213-8200-4

PETROVA, Maria. Inequality and media capture. *Journal of public economics* [online]. Elsevier B.V, 2008, 92(1), 183-212 [cit. 2022-06-20]. ISSN 0047-2727. Dostupné z: doi:10.1016/j.jpubeco.2007.04.004 8.

SEHL, Annika, Felix M. SIMON a Ralph SCHROEDER. The populist campaigns against European public service media: Hot air or existential threat?. *The international communication gazette* [online]. London, England: SAGE Publications, 2022, 84(1), 3-23 [cit. 2022-12-12]. ISSN 1748-0485. Dostupné z: doi:10.1177/1748048520939868

SCHIFFRIN, Anya. Introduction to Special Issue on media capture. *Journalism: theory, practice, and criticism* [online]. London ; Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2018, 19(8), 1033-1042 [cit. 2022-06-20]. ISSN 1464-8849. Dostupné z: doi:10.1177/1464884917725167 9.

SCHIFFRIN, Anya. Media capture: how money, digital platforms, and governments control the news. New York, New York State: Columbia University Press, 2021, 1 online resource (326 pages) : illustrations. ISBN 0-231-54802-8. Dostupné z: doi:10.7312/schi18882

STIGLITZ, Joseph E. Toward a taxonomy of media capture. In: SCHIFFRIN, Anya, ed. *In the service of power: Media capture and the threat to democracy*. [online]. Center for International Media Assistance, 2017. [cit. 2022-06-20]. ISBN 978-0-9818254-2-7.

SUROWIEC, Paweł a Václav ŠTĚTKA. Introduction: media and illiberal democracy in Central and Eastern Europe. *East European politics* [online]. Abingdon: Routledge, 2020, 36(1), 1-8 [cit. 2023-01-26]. ISSN 2159-9165. Dostupné z: doi:10.1080/21599165.2019.1692822

ŠTĚTKA, Václav. The Rise of Oligarchs as Media Owners. In: ZIELONKA, Jan. *Media and Politics in New Democracies: Europe in a Comparative Perspective* [online]. United

Kingdom: Oxford University Press, 2015 [cit. 2023-05-03]. ISBN 9780198747536.
Dostupné z: doi:10.1093/acprof:oso/9780198747536.003.0006

TARROW, Sidney. The Strategy of Paired Comparison: Toward a Theory of Practice. *Comparative political studies* [online]. Los Angeles, CA: SAGE Publications, 2010, 43(2), 230-259 [cit. 2022-07-15]. ISSN 0010-4140. Dostupné z: doi:10.1177/0010414009350044

URBANIKOVA, Marina. Resisting Perceived Interference in Journalistic Autonomy: The Study of Public Service Media in Slovakia. *Media and communication (Lisboa)* [online]. Lisbon: Cogitatio Press, 2021, 9(4), 93-103 [cit. 2023-04-28]. ISSN 2183-2439. Dostupné z: doi:10.17645/mac.v9i4.4204

VOLTMER, Katrin. The Media, Government Accountability, and Citizen Engagement. In: NORRIS, Pippa, ed. *Public sentinel: News media and governance reform* [online]. World Bank, 2010 [cit. 2023-01-26]. ISBN : 978-0-8213-8200-4. Dostupné z: doi:10.1596/978-0-8213-8200-4

Další zdroje:

Aktuality.sk. Vyhlásenie šéfredaktorov k vražde Jána Kuciaka. *Aktuality.sk* [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/567821/vyhlasenie-sefredaktorov-k-vrazde-jana-kuciaka/>

AMBROZIAK, Anton. TVP zapłaci za homofobiczny reportaż "Inwazja". KPH wygrywa w sądzie. *OKO.press* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://oko.press/tvp-zaplaci-za-homofobiczny-reportaz-inwazja-sad-mogl-miec-wplyw-na-decyzje-wyborcze>

BALOGOVIÁ, Beata. Kto a prečo sleduje alebo odpočúva novinárov? - Komentáre SME. *SME* [online]. 2021 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://komentare.sme.sk/c/22767794/kto-a-preco-sleduje-alebo-odpocuva-novinarov.html>

Bertelsmann Stiftung, BTI 2022 Country Report — Czech Republic. [online]. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/downloads>

Bertelsmann Stiftung, BTI 2022 Country Report — Poland. [online]. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/downloads>

Bertelsmann Stiftung, BTI 2022 Country Report — Slovakia. [online]. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://bti-project.org/en/downloads>

Coppedge, Michael, John Gerring, Carl Henrik Knutsen, Staffan I. Lindberg, Jan Teorell, David Altman, Michael Bernhard, Agnes Cornell, M. Steven Fish, Lisa Gastaldi, Haakon Gjerløw, Adam Glynn, Sandra Grahn, Allen Hicken, Katrin Kinzelbach, Kyle L. Marquardt, Kelly McMann, Valeriya Mechkova, Anja Neundorf, Pamela Paxton, Daniel Pemstein, Oskar Rydén, Johannes von Römer, Brigitte Seim, Rachel Sigman, Svend-Erik Skaaning, Jeffrey Staton, Aksel Sundström, Eitan Tzelgov, Luca Uberti, Yi-ting Wang, Tore Wig, and Daniel Ziblatt. 2023. "V-Dem Codebook v13" Varieties of Democracy (V-Dem) Project.

CUPRIK, Roman. Voľba šéfa RTVS: Ľuboš Machaj bude novým riaditeľom. *SME* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22950845/machaj-rtvs-riaditel-volba-sef-televizia.html>

ČIKOVSKÝ, Konštantín. Sledujte peniaze a pochopíte, ktorým médiám veriť. *Denník N* [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e.dennikn.sk/1089939/sledujte-peniaze-a-pochopite-ktorym-mediam-verit/>

Debata prezydencka. Duda w Końskich, Trzaskowski w Lesznie. *Gazeta Wyborcza* [online]. 2020 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://wyborcza.pl/7,75398,26102575,debata-prezydencka-duda-w-konskich-trzaskowski-w-lesznie.html>

DRAGOMIR, Marius. Media Capture in Europe. *Media Development Investment Fund* [online]. 2019 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.mdif.org/wp-content/uploads/2019/07/MDIF-Report-Media-Capture-in-Europe.pdf>

DRAGOMIR, Marius. Media Influence Matrix: Slovakia. *Center for International Media Assistance* [online]. 2020 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://cmds.ceu.edu/sites/cmcs.ceu.hu/files/attachment/basicpage/1322/mimslovakia2020full.pdf>

DVB-T2/HEVC. Zmiana standardu nadawania naziemnej telewizji cyfrowej odroczone dla telewizji rządowej (TVP). Nowa data. *TVN24* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/dvb-t2hevc-zmiana-standardu-nadawania-naziemnej-telewizji-cyfrowej-odroczone-dla-telewizji-rzadowej-tvp-nowa-data-5766273>

European Media Freedom Act. *Evropská komise* [online]. 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan/european-media-freedom-act_en

FILA, Lukáš a Redakčný blog Denníka N. Denník N dosiahol v roku 2017 prvýkrát zisk (list vydavateľa). *Denník N* [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e.dennikn.sk/1011090/dennik-n-dosiahol-v-roku-2017-prvykrat-zisk-list-vydavateľa>

FLIS, Daniel. Zaczęło się. 1,5 mln kary dla TVN24 na podstawie opinii z uczelni Rydzka, po atakach Krystyny Pawłowicz. *OKO.press* [online]. 2017 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://oko.press/zaczelo-sie-15-mln-kary-dla-tvn24-podstawie-opinii-uczelni-rydzka-atakach-krystyny-pawlowicz>

GĄBKĄ, Adrian. Podwyżka Abonament RTV jakie opłaty jak uniknąć płacenia kontrolerzy. *Wirtualne Media* [online]. 2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.wirtualnemedia.pl/artukul/podwyzka-abonament-rtv-jakie-oplaty-jak-uniknac-placenia-kontrolerzy>

GARSIDE, Juliette. Malta car bomb kills Panama Papers journalist. *The Guardian* [online]. 2017 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/oct/16/malta-car-bomb-kills-panama-papers-journalist>

GŁOWACKI, Witold. Pegasus. Parlament Europejski szykuje własną komisję. *OKO.press* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://oko.press/parlament-europejski-rozmawia-o-pegasusie-w-polsce-i-szykuje-wlasna-komisje-sledcza>

Hungary: Freedom in the World 2022 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostępne z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2022>

Chronologie: Ein Jahr „Ibiza-Affäre“. *ORF* [online]. 2020 [cit. 2022-12-12]. Dostępne z: <https://orf.at/stories/3165401/>

Jacek Kurski odwołany ze stanowiska prezesa TVP. Jest nazwisko następcy. *Polsat News* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2022-09-05/jacek-kurski-odwolany-ze-stanowiska-prezesa-tvp-jest-nazwisko-nastepcy/>

JAŁOSZEWSKI, Mariusz. Ewa Siedlecka skazana za pisanie o aferze hejterskiej. Wyjaśniamy, dlaczego to groźne dla prasy. *OKO.press* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://oko.press/ewa-siedlecka-skazana-za-pisanie-o-aferze-hejterskiej-wyjasniamy-dlaczego-to-grozne-dla-prasy>

Jarosław Kaczyński odchodzi z rządu. Mariusz Błaszczak nowym wicepremierem. *TVN24* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://tvn24.pl/polska/jaroslaw-kaczynski-odchodzi-z-rzadu-mariusz-blaszczak-nowym-wicepremierem-5757845>

KELLÖOVÁ, Laura. Vražda Jána Kuciaka: Najvyšší súd zrušil rozsudok, Kočnera a Zsuzsovú budú opäť súdiť v Pezinku. *Aktuality.sk* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://www.aktuality.sk/clanok/899445/online-vrazda-jana-kuciaka-najvyssi-sud-rozhodne-o-kocnerovi-a-spol-zsuzsova-nepride/>

KOJZAR, Katarzyna. 594 dni. Tak długo TVN24 czekał na koncesję. KRRiT ją przedłużyła. *OKO.press* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://oko.press/594-dni-tak-dlugo-tvn24-czekal-na-koncesje-krrit-ja-przedluzyla-ale-stawia-warunki>

Komise přijímá opatření proti zneužívajícím soudním řízením proti novinářům a obráncům lidských práv (tzv. „SLAPP“). *Evropská komise* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: https://czechia.representation.ec.europa.eu/komise-prijima-opatreni-proti-zneuzivajicim-soudnim-rizenim-proti-novinarum-obrancum-lidskych-prav-2022-04-27_cs

Kowalski, Tadeusz. (2022). OKRES RZĄDÓW ZJEDNOCZONEJ PRAWICY. Analiza wydatków reklamowych spółek skarbu państwa (SSP) w latach 2016-2021. Aneks. Wydatki reklamowe ministerstw i centralnych urzędów w 2021 roku. (na podstawie monitoringu firmy Kantar Media). 10.13140/RG.2.2.21679.41123.

Krzysztof Czabański, Joanna Lichocka i Elżbieta Kruk wybrani przez Sejm do Rady Mediów Narodowych. *Wirtualne Media* [online]. 2016 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://www.wirtualnemedia.pl/artykul/krzysztof-czabanski-joanna-lichocka-i-elzbieta-kruk-wybrani-przez-sejm-do-rady-mediow-narodowych>

KUCIAK, Ján. Talianska mafia na Slovensku. Jej chápadlá siahajú aj do politiky. *Aktuality.sk* [online]. 2018 [cit. 2023-05-01]. Dostępne z: <https://www.aktuality.sk/clanok/568007/talianska-mafia-na-slovensku-jej-chapadla>

siahaju-aj-do-politiky/

Kuciakova vražda sa vracia na súd, Kočner čelí obžalobe aj v príprave vražd Lipsica či Žilinku. *SITA* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://sita.sk/kuciakova-vrazda-sa-vracia-na-sud-kocner-celi-obzalobe-aj-v-priprave-vrazd-lipsica-ci-zilinku/>
MADLEŇÁK, Tomáš. Kauza Kuciak: Andruskó opäť vypovedal, že objednávateľom vraždy je Kočner a sprostredkovateľkou Zsuzsová. *Investigatívne Centrum Jána Kuciaka* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.icjk.sk/190/Kauza-Kuciak-Andrusko-opat-vypovedal-ze-objednavatelom-vrazdy-je-Kocner-a-sprostredkovatelkou-Zsuzsova>

Lex TVN. Departament Stanu USA zvrócił się do Dudy, by ten "potwierdził swoje słowa". *Gazeta Wyborcza* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://wyborcza.pl/7,75399,27934583,lex-tvn-departament-stanu-usa-zwrocil-sie-do-dudy-by-ten-potwierdzil.html>

Methodology used for compiling the World Press Freedom Index. *RSF* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index-methodologie-2022>

Methodology used for compiling the World Press Freedom Index. *RSF* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/index-methodologie-2022>

MIKOŁAJEWSKA, Bianka. Telewizja Polska dostała 5,9 mld pomocy publicznej w 4 lata. *OKO.press* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://oko.press/tvp-blisko-6-miliardow-zlotych-pomocy-w-4-lata>

MIKUŠOVIČ, Dušan. Kollár ako majiteľ Fun rádia koalíciu nevyrušuje. Nech Boris rádio má, hovorí aj Matovič. *Denník N* [online]. 2020 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/2002060/kollar-ako-majitel-fun-radia-koaliciu-nevyrusuje-nech-boris-radio-ma-hovori-aj-matovic/>

MIKUŠOVIČ, Dušan. Novým riaditeľom RTVS bude Jaroslav Rezník, získal až 95 hlasov, podporili ho fašisti aj Most. *Denník N* [online]. 2017 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/800956/novym-riaditelom-rtvs-bude-jaroslav-reznik-ziskal-az-95-hlasov/>

MUSGRAVE, Kate. Tipping Point: Democratic Erosion and the Assault on Press Freedom. *Center for International Media Assistance* [online]. 2021 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: https://www.cima.ned.org/wp-content/uploads/2021/10/CIMA_V-Dem-Report_web_150ppi.pdf

Nations in Transit. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit>

Newsweek. Powstała Koalicja Obywatelska. „Mamy apetyt na zwycięstwo”. *Newsweek* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.newsweek.pl/polska/polityka/powstala-koalicja-obywatelska-mamy-apetyt-na-zwyciestwo/e77sym4>

NSO/Pegasus: 17 journalists from 7 countries join RSF's complaint in Paris and before the UN. *RSF* [online]. 2021 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/nsopegasus-17-journalists-7-countries-join-rsf-s-complaint-paris-and-un>

Poland: Nations in Transit 2016 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2016>

Poland: Nations in Transit 2017 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2017>

Poland: Nations in Transit 2018 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2018>

Poland: Nations in Transit 2020 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2020>

Poland: Nations in Transit 2021 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2021>

Poland: Nations in Transit 2022 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/poland/nations-transit/2022>

„Polska to chory kraj” kampania Okręgowa Izba Lekarska: TVP odmówiła emisji spotu. *Wirtualne Media* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.wirtualnemedia.pl/arttykul/polska-to-chory-kraj-kampania-okregowa-izba-lekarska-tvp-odmowila-emisji-spotu>

Poslanci schválili zrušenie koncesionárskych. *Denník N* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e.dennikn.sk/minuta/3163467>

Rada pre vysielanie a retransmisiu začala voči RTVS v súvislosti s Čarnogurským správne konanie. *SME* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22857576/rada-pre-vysielanie-a-retransmisiu-zacala-voci-rtvs-v-suvvislosti-s-carnogurskym-spravne-konanie.html>

Rücktritt von Sebastian Kurz - Der Kanzler, die Medien und die Korruptionsvorwürfe. *Deutschlandfunk* [online]. 2021 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.deutschlandfunk.de/ruecktritt-von-sebastian-kurz-der-kanzler-die-medien-und-100.html>

SIMON, Krisztián. Media Capture Central European Style. *Heinrich Böll Stiftung* [online]. 2019 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.boell.de/en/2019/01/31/media-capturecentral-european-style>

Slovakia. *RSF* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/country/slovakia>

Slovakia: Fifth anniversary of Kuciak and Kusnirova's killing marked by fragile press freedom progress. *RSF* [online]. 2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://rsf.org/en/slovakia-fifth-anniversary-kuciak-and-kusnirova-s-killing-marked-fragile-press-freedom-progress>

Slovakia: Freedom in the World 2019 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/freedom-world/2019>

Slovakia: Nations in Transit 2016 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2016>

Slovakia: Nations in Transit 2017 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2017>

Slovakia: Nations in Transit 2020 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2020>

Slovakia: Nations in Transit 2021 Country Report. *Freedom House* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/slovakia/nations-transit/2021>

Structure of V-Dem Indices, Components, and Indicators. *V-Dem* [online]. 2022 [cit. 2023-01-26]. Dostupné z: <https://www.v-dem.net/documents/4/structurev12.pdf>

STRUHÁRIK, Filip a ČTK. Penta predala podiel v spoločnosti Petit Press, ktorá vydáva denník SME. *Denník N* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e.dennikn.sk/2361736/penta-predala-podiel-v-spolocnosti-petit-press-ktora-vydava-dennik-sme/>

STRUHÁRIK, Filip. Dve tretiny novinárov čelia útokom, preto vzniká nový systém na ich ochranu. *Denník N* [online]. 2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/3248129/dve-tretiny-novinarov-celia-utokom-preto-vznika-novy-system-na-ich-ochranu/>

STRUHÁRIK, Filip. Koalícia na poslednú chvíľu zmenila mediálne zákony, politikom dala právo na vyjadrenie. *Denník N* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/2905643/koalicia-na-poslednu-chvilu-zmenila-medialne-zakony-politikom-dava-moznost-zasahovat-do-obsahu/>

STRUHÁRIK, Filip. OĽaNO chce pritlačiť na Rezníka, kontrolovať ho má nová etická komisia. *Denník N* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/2304763/olano-chce-pritlacit-na-reznika-kontrolovat-ho-ma-nova-eticka-komisia/>

STRUHÁRIK, Filip. RTVS by mala budúci rok dostať 180 miliónov eur, ministerstvo kultúry predstavilo nový model financovania. *Denník N* [online]. 2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://e.dennikn.sk/3261330/rivs-by-mala-buduci-rok-dostat-180-milionov-eur-ministerstvo-kultury-predstavilo-novy-model-financovania>

The V-Dem Dataset. *V-Dem* [online]. [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://v-dem.net/data/the-v-dem-dataset/>

TÓDOVÁ, Monika. Fico novinárom: Ste špinavé protislovenské prostitútky (+video). *Denník N* [online]. 2016 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/614939/fico-novinarom-ste-spinave-protislovenske-prostitutky/>

Transparency International Slovensko. Po TASR pomáha Rezník Dankovi aj v RTVS. *SME* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://blog.sme.sk/transparency/politika/po->

tasr-pomaha-reznik-dankovi-aj-v-rtvs

TVP Polskie Radio 2,7 mld zł rekompensata abonament obligacje. *Wirtualne Media* [online]. 2023 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://www.wirtualnemedia.pl/arttykul/tvp-polskie-radio-2-7-mld-zl-rekompensata-abonament-obligacje>

Ungarn - Orbán droht ein neuer Medienkrieg - Politik. *Süddeutsche Zeitung* [online]. 2015 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/politik/ungarn-orban-droht-ein-neuer-medienkrieg-1.2340927>

V RTVS nebude nová etická komisia, Sme rodina. *Denník N* [online]. 2021 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/minuta/2315065/>

V sídle Penty zasahovali policajti so samopalmi, Haščáka zadržali a obvinili z prania špinavých peňazí. *SITA* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://sita.sk/v-budove-v-ktorej-sidli-penta-zasahuju-desiatky-policajtov-so-samopalmi/>

Verejní činitelia majú mať opäť právo na odpoveď. *SME* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://domov.sme.sk/c/22214452/verejni-cinitelia-maju-mat-opat-pravo-na-odpoved.html>

Vyhlasenie šéfredaktorov: Novinári odmietajú Matovičove útoky. *Denník N* [online]. 2022 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/3033395/vyhlasenie-sefredaktorov-novinari-odmietaju-matovicove-utoky/>

WÓJCIK, Anna. Knebel dla mediów. Wyrzucmy art. 212.2 z polskiego prawa. *OKO.press* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://oko.press/knebel-dla-mediow-zwlaszcza-lokalnych-wyrzucmy-art-212-2-z-polskiego-prawa>

Ziobro wycofuje się ze zmiany artykułu 212 Kodeksu karnego. *TVN24* [online]. 2019 [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://tvn24.pl/polska/ziobro-wycofuje-sie-ze-zmiany-artykulu-212-kodeksu-karnego-ra937838-2304335>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vládní snahy o cenzuru médií v Polsku a na Slovensku (2015–2022) (graf)

Příloha č. 2: Zastrásování novinářů v Polsku a na Slovensku (2015–2022) (graf)